

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

ויחי תשי"ז (חלק א)

דרוש התעוררות מוסר לימי השובבי"ם

ויחי יעקב בארץ מצרים

- בכחו של יוסף נגדרו כל ישראל, ועי"ז זכו לקבלת התורה • ביאור הפסוק: כִּרְפְּאֵי יִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֵינֵי אֲפֻרִים • יושר דברי אמת: מִשְׁלַל עַל הַנְּאוֹת, בְּמִי שְׁנוּסַע עַל הַהֵר וְאִינוּ מְרַגֵּשׁ עַד שִׁירַד מִן הַהֵר • ימים אלו מסוגלים לתפלות ותחנונים ברכים, ולהתחנן בכל תפילה בוקר וערב על סליחת העון, כי תשובת הרבים נחשב כתשובה מאהבה • ישוב סתירות דברי הוזהר אם מועיל תשובה • ישוב סתירות הרמב"ם בענין קבלת תשובה על כפירה ומינות • כל תנועה של תשובה, מקיל מכובד העון • להתחנן שנוכה לאוצר הגדול של מתנת חנם, למי שאינו ראוי • אותן שחיו עם יעקב אבינו, הבינו מיד צרת השעבוד שהתחיל בפטירתו • עסק התורה תקנה לפנם הברית, ולהיות דבוק בהתורה הק' •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ה לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: 845-366-2793 #1700

לשון קדשו - קונטרס שב (חלק א) 43 מינוט מתוך 70 קלאר ★ ★ ★ ★

ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
7-9-2-1-12#

קול אוצר יהודא

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970

לשון קדשו:

929-522-1515

דרוק 1 דערנאך 320 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר הילל שלמה דייטש הי"ו

לנישואי בנו החתן יודא מרדכי נ"י - עב"ג בת

הר"ר יואל פערענץ הי"ו

הר"ר יצחק שלמה וויינשטאק הי"ו

לנישואי בנו החתן יעקב נ"י - עב"ג בת

הר"ר מאיר פריעדמאן הי"ו (ב"ר משה קלמן)

• וְהֵם יֵצְלוּ לְזָכְרוֹן •

הרה"ח משרידי דור הישן, ירא ושלם, נקי כפים,
לא מחזיק שיבותא לנפשיה, תלמיד נאמן מרבינו הק' זי"ע
מעיר סאטמאר

רבי חיים אריה ז"ל קארפען

ב"ר יצחק ז"ל

נפטר י"ז טבת תשפ"ב

הרב החסיד ירא חטא, עסק בתורה ביגיעה ובשקידה,
שפך דמעות בעמדו בתפלה, ועסק בצרכי ציבור באמונה,
דבריו הק' של רביה"ק זי"ע היו נר לרגלו

רבי ברוך יהודא ז"ל לעפקאוויטש

בן רבי צבי ז"ל

נפטר עשרה בטבת תשע"ד

הרה"ח היקר באנשים, ירא ושלם
קנה שם טוב בנועם מידותיו

רבי ישעי' ז"ל הארטמאן

ב"ר גדלי' ז"ל הי"ד

נפטר י"ב טבת תשע"ו

הרה"ח הישיש, הרבין תורה ברבים קרוב ליוכל שנים,
תלמיד מובהק להנה"ק בעל אמרי יהודא מסעקעלהיד זצ"ל

רבי אליעזר דוב ז"ל דייטש

ב"ר יעקב ז"ל - נפטר ט"ז טבת תשס"ח

וזוגתו מרת לאה ע"ה בן הרה"ג רבי יהודה ז"ל

נפמרה ד' אדר א' תשע"ט

האשה החשובה והצנועה, מפורסמת במעשיה הטובים
ובמדותיה הישרות, טרחה רבות במצות כיבוד אב ואם

מרת יוטא ע"ה ב"ר זאב לאנדא ז"ל מרעברענץ

אשת הרה"ח ר' שלום יוסף הכהן גראם ז"ל

נפמרה י"א טבת תשנ"ז

הרה"ח התגבר כארי באשמורת הבוקר, עסק בתורה בהתמדה
רבה, מתלמידי רביה"ק זי"ע ודבק בספריו הק' ובלשון קדשו

רבי משה חיים ז"ל שטעסל

נפטר י"ז טבת תשפ"ג

ולע"נ אביו רבי אברהם יוסף ב"ר ארי' אשר ז"ל

נפטר י"א טבת תשנ"א

האשה החשובה מרת

יענטל דבורה ע"ה

בראזער

ב"ר יהודה הכהן ז"ל

ראזענבערג

נפמרה י"א טבת תשע"ח

הרה"ח רבי

זאב דוב ז"ל

לעבאוויטש

ב"ר משה ז"ל

נפטר י"ג טבת תשנ"ז

הרה"ח רבי

משה אפרים

ב"ר ארי' ז"ל

הערשקאוויטש

KolSatmar.com

א

קושיות ודקדוקים בפסוק ויחי יעקב

קושיא א

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה, ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה.

ב

למה נזכר כאן לשון ויחי יעקב, דייקא על חייו שנה שהיה במצרים, והלא גם בשאר שניו שייך לשון זה

א) מ'פרעגט די קשיא, [על אומרו] ויחי יעקב, פארוואס רעכנט ער אויס וואו ער האט געלעבט 'אין מצרים', בארץ מצרים, [אין] ער רעכנט נישט אויס וואו ער האט געלעבט אין אנדערע פלעצער, נאר אין מצרים וואו ער האט געלעבט, רעכנט ער עקסטער דאס חיות אין מצרים, [ועל זה הוא שנאמר] ויחי יעקב.

ג

דאס פשטות [איז דער פשט] ווי זיי זאגן [אין] 'ויחי' יעקב, [אז] 'דעס' איז ימי שלוה געווען, אזוי טייטשן זיי דאך.

ד

נאר קודם [בפשטות יש להבין הכוונה אין דעם] וואס ס'שטייט 'ויחי'.
[דהלא דעם] וואס יעקב אבינו איז געווען חי [כפשטות], דאס איז דאך געווען אייביג.
[וואס הכוונה אזוי ווי] ס'שטייט 'ותחי' רוח יעקב אביהם (מה, כז), נאך יוסף'ן [לאחר ששמע כי עוד יוסף חי. ופירש רש"י שחזרה עליו] שכינה שפירשה ממנו, וועגן דעם צער. [ונמצא שחיות זה לא היה אצלו תמיד ממש].
[אמנם גם לפירוש זה אכתי יוקשה, דהלא] אבער 'פאר' די כ"ב שנים [שפירש ממנו יוסף], איז ער דאך אודאי געווען [בבחינת חי], איז דאך 'אלץ' דאס געווען, ס'איז געווען ביים אים השראת השכינה, און דער 'ותחי' רוח אביהם.
[וואס כן בכל אופן צריך ביאור] וואס פונקט דא רעכנט ער אויס נאר די שבע עשרה שנה אין מצרים [אז ס'איז] 'ויחי' יעקב.

* באור החיים הק' (מז, כח): ויחי יעקב בארץ מצרים וגו'. צריך לדעת למה הוצרך לומר מה שחיה בארץ מצרים. ועוד קשה, לא היה צריך לומר אלא ויהי ימי יעקב וגו' קמ"ז וגו', ואני יודע לפי החשבון כי י"ז שנה חיה בארץ מצרים, למה שקדם בהודעה בפרשת ויגש, דכתיב (מז, ט) שני מגורי שלשים ומאת שנה. עוד למה הוצרך לומר שני חייו, ולא הספיק לומר ויהי ימי יעקב. וואויל כי לצד שכל ימי יעקב לא נח ולא שקט, כי משנולד נולד שטנו, ועדיין לא שקעה שמשו עמד לבן, ואלה מוסיף לרע לו, ואחריו הוקם על צערה של דינה, ועוד לו ויבא רוגז אבידת יוסף, הוא שאמר הכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה, אלו היו חייו ולא קודם. וסמך לזה אומרו ויחי ימי יעקב שני חייו, לרמוז שהן הנה היו ימיו שהיה לו בהם חיות, והוא אומרו ויהי ימי יעקב, פירוש אותם י"ז שנה, שני חייו, פירוש שהיה לו בהם חיים, ונמשכת ימי יעקב עם מה שלמטה ממנה, ימי יעקב וגו' שבע וגו'.

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (תנא דבי אליהו, פרק ה) כל מי שסוף ימיו בטובה, כאילו כל ימיו בטובה, והוא טעם ויהי ראשיתו וגו' ואחריתו ישיגה מאד (איוב ח, ז), גם אומרו (קהלת ז, ח) טוב אחרית דבר וגו'. והוא אומר ויחי יעקב חיים של שלוה, בארץ מצרים, בזה היה בענינו שהיו ימי יעקב שני חייו, פירוש שנים של חיים כל ימיו, שהם ז' שנים וגו'. וטעם אומרו ויהי לשון צער (מגילה י, י), יכוין לומר שהגם שהיו ימיו בצער, אע"פ כן חזרו בענינו להיות כולם של חיים.

ב ברש"י ויגש (מה, כז): ותחי רוח יעקב. שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו.

ה

קושיא ב

ב' פשטים שברש"י במעם הסתימה שבפרשה זו, כתבר רש"י לפי שכשנפטר יעקב נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם

רש"י זאגט^א, למה פרשה זו סתומה, לפי שפשטות יעקב נסתמו עיניהם ולבם של ישראל, מצרת השעבוד, שהתחילו לשעבדם.

און אזוי אין מדרש^ב שטייט בקיצור^ה, [און] אין ילקוט^ג, פשטת יעקב התחיל השעבוד.

ו

ויש להבין האך יתיישב זו עם שאר הומנים שאמרו חכ"ל בענין התחלת השעבוד, שלא התחיל השעבוד כל זמן שהיה א' מן השבטים קיים, או א' מן השבטים נפש קיים, ובפרט כל זמן שיוסף היה חי

(ב) לכאורה איז הפלא ופלא, פרגען דאך שוין אלע מפרשים, ווי קען דאס זיין [שמשמת יעקב נסתמו עיניהם מצרת השעבוד, והלא] ס'איז דא פמה זמנים [אחרים מתי התחיל השעבוד].

ס'שטייט דאך^ד [אז] ווילאנג יוסף הצדיק איז געווען [בעולם] האט דאס נישט געקענט זיין [השעבוד. אזוי] שטייט אין די אנדערע וואכעדיגע סדרה [בפרשת שמות, במדרש רבה].

ז

און נאך שטייט^ה, [אז] ווילאנג ס'איז געווען אחד מן השבטים קיים.

[און] איינער פון די שבטים נפש ווילאנג זיי זענען געווען אויף דעם עולם, שטייט אפילו^ו. [שהרי] דאס ערשטע [פי' מתחילה, שטייט] (שמות א, ו) וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, און דערנאך שטייט הערשט (שם, ט) ויאמר אל עמו. [ווייל] ביז דעמאלטס איז נאכנישט געווען דער שעבוד אויף זיי.

[און] ס'שטייט אין מדרש^ז [אז] ווילאנג לוי האט געלעבט, ער איז שוין געווען דער לעצטער פון די שבטים האט ער מער מאריך ימים געווען. [און] ווילאנג זיי זענען געווען אויף דעם עולם, איז נישט געווען קיין שעבוד.

^א ברש"י (מו, כח): ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל, מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. דבר אחר, שביקש לגלות את הקץ לבניו, ונסתם ממנו.

^ב בבראשית רבה (צו, א): ויחי יעקב בארץ מצרים. למה פרשה זו סתומה מכל הפרשיות של תורה, אלא כיון שנפטר אבינו יעקב התחילה שעבוד מצרים על ישראל. דבר אחר וכו'.

^ג שלא נזכר שם הלשון שנסתמו עיניהם ולבם של ישראל.

^ד בילקוט שמעוני (ירוש פרשת, רמז קנד): למה פרשה זאת סתומה מכל פרשה שבתורה, אלא כיון שנפטר יעקב אבינו התחיל השעבוד. דבר אחר וכו'.

^ה בשמות רבה (א, ד): [נאולה שמות בני ישראל] הקאים מצרימה (שמות א, א). וכי היום באים, והלא ימים רבים היו להם שבאו למצרים. אלא כל זמן שיוסף היה קיים, לא היה להם משוי של מצריים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב 'הקאים', כאילו אותו יום נכנסו למצרים.

^ו בסדר עולם (פרק א): יוסף מת בן ק"י שנה, אין לך בכל השבטים שקצר ימים פחות מיוסף, ואין לך בכל השבטים שהאריך ימים יותר מלוי, וכל זמן שהיה לוי קיים לא נשתעבדו ישראל למצרים, שנאמר (שמות א, ו-ח) וימת יוסף וכל אחיו ויגם מלך חדש וגו', ומשמת לוי התחילו המצרים לשעבדם.

וברש"י וארא (ו, טו): ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שעבוד, שנאמר וימת יוסף וכל אחיו, ואחר כך ויגם מלך חדש, ולוי האריך ימים על כולם.

^ז בשמות רבה (א, ח): וימת יוסף וכל אחיו ויגם מלך חדש וגו', ללמדך שכל זמן שהיה אחד מהם קיים, מאותן שירדו למצרים, לא שעבדו המצרים בישראל.

ח

איבערהויפט [כל זמן שיוסף הצדיק היה בחיים, הרי] יוסף הצדיק איז דאך געווען טאקע מלך אויך, [והוא אמר לאחריו] אַנְכִי אֶכְלָכֶל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶם, [ואם כן] ווי האָט מען געקענט מ'שעבד זיין מיט זיי.
[ואם כן צריך ביאור מה שאמרו כי 'משמת יעקב' נסתמו עיניהם ולבם מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם].

ט

קושיא ג

גם יש להבין דיוק הלשון נסתמו 'עיניהם ולבם' דייקא
(ג) און וואָס איז דאָס ל'שון נסתמו 'עיניהם ולבם' (דייקא), מצרת השעבוד.

י

קושיא ד

ועוד קשה דאם הסתימה רומז על הזמן שנסתלק יעקב, אם כן למה הועמד הסתימה דייקא אצל הפסוק 'ויחי יעקב', ולא במקום דמיירי הכתוב מענין הסתלקות יעקב
(ד) [נאך] איז דאָ קשה אַ גרויסע קשׂיא.
אַז דעס איז וועגן דעם, אַז די 'סתומה' איז ווייל מ'ת יעקב, איז נסתמו עיניהם ולבם מצרת השעבוד. אַז 'דאָס' איז עס, האָט דאָך עס געדארפט שטיין (רמז הסתימה) ביים הסתלקות פון יעקב אבינו, [וכגון] וואו ס'שטייט וַיָּגַד וַיֹּאסֶף אֶל עֲמִיו (מט, לג), דארטן.
אָדער וואו ער האָט געזאָגט האָספו וַאֲגִידָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים (שם, א), ווען ער האָט זיי מצוה געווען, ער האָט זיי גערופן לְצוּת אֶת בְּנָיו, וואו ער האָט זיי אָנגעהויבן מצוה צו זיין, די לעצטע ברכות פארן הסתלקות, דארטן האָט געדארפט שטיין [די 'סתומה'].
צום סוף שטעלט מען אַנידער די 'סתומה' גאָר ביים וַיָּחִי יַעֲקֹב. די גאַנצע סתומה איז וועגן 'מת' יעקב, און מ'שטעלט עס אַראָפּ ביים 'ויחי' יעקב.

כב

קושיות ודקדוקים בפרשת האספו ואגידה לכם

כט

קושיא י

במדרש, יעקב אמר לראובן איני מרחקך ואיני מקרבך, עד שיבוא משה. וצריך ביאור.
דאָס ענין דערפון לאָמיר זען.
(י) סשטייט אין מדרש, כשבא יעקב לברך את ראובן, אָמר איני מקרבך ואיני מרחקך עד שיבוא משה. כיון שבא משה, אמר יחי ראובן ואל ימות (ברכה לג, ו).
[וצריך ביאור להבין כוונת אומרו איני מקרבך ואיני מרחקך 'עד שיבוא משה'].

'בבראשית רבה (צח, ד): ראובן בכרי אתה וכו'. רבנן אמרי, איני לא מרחקך ולא מקרבך, אלא הרי אני תולה אותך ברפיון עד שיבא משה שכתוב בו (יתרו יט, א) ומשה עלה אל האלקים, מה שדעתו רואה לעשות כך עושה. כיון שבא משה, התחיל מקרבו, יחי ראובן.

ל

דברי התעוררות לימי השוכבי"ם

והזכרת ענין גלות ונאולות מצרים לעורר זמן הקריאה

נאָר ס'איז דאָך ידוע, ס'קומען דאָך די טעג, קומען דאָך די ימי השוכבי"ם, ס'קומען די ימי השוכבי"ם וואָס ס'איז מסוגל אויף תיקון חטא הידוע. מ'קום מיר אריין אין די טעג.

ס'איז דאָך ידוע, מ'קום מיר דאָ אין די טעג פון [פרשת] שְׁמוֹת, די טעג [שקורין בהם] פון טומאת מצרים, פון גלות מצרים.

לא

און דער אַמת זעט אויס, אַז 'דאָס' איז געווען טאַקע דאָס שווערסטע גלות אין מצרים, אין 'דער' מדה.

לב

אזוי ווי ס'שטייט אין ישמח משה^א [על הפסוק] וַעֲתָה לֹא אַתָּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה וְגו' כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לְפָנֵיכֶם, וַיִּשְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְשׁוֹם לָכֶם שְׁאֲרִית בְּאַרְצֵי וְלַהֲחִיּוֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה (ויגש מה, ה-ח).

שטייט אין ישמח משה [לפרש אלו הפסוקים, דהנה] ס'איז מבואר אין זוהר הקדוש^ב אַז פאַר קבֿלת התורה האָט דער בוראָ פֿל עולמים געקוקט אויף אידן, האָט ער געזען זיי זענען נישט מעורב [עם המצריים, רק] 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' עאלו 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' נִפְקוּ^ג, זיי זענען נישט מעורב מיט די מצריים, זיי זענען נישט מעורב, האָט ער געזען אַז זיי האָבן זיך אָפּגעהיטן, איבערדעם האָבן זיי געקאַנט צוקומען צו קבֿלת התורה.

לג

ברענגט ער [בישמח משה], ס'איז ידוע - זאָגט ער - אַז אַ שוֹמֵר הַבְּרִית ווערט אָנגערופן חֵי עֲלָמִין^ד, בְּחִינַת 'ח'.

^א בישמח משה פרשת ויגש: כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לְפָנֵיכֶם, כִּי זֶה שְׁנֵתִים הָרַעַב וְגו', וַיִּשְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לַהֲחִיּוֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה. הא דכפל הענין, ושינה הלשון, נראה לי על פי המבואר בזהר הק' פרשת יתרו (ח:): דבשעת מתן תורה פקד ה' את כל עמו, וראה דכלהון בני מהימנותא בני קשוט, אין בהם אחד שגולד בפסול, ולכך נתן להם התורה הקדושה. ○ והנה באמת זה דבר פלא, שיהיה עם רב גדורים כל כך בעריות, בארץ שטופי זימה ארץ טמאה ומזוהם, ערות הארץ, ובלא תורה. ומבואר במדרש, דבזכות יוסף שעמד בנסיון, נגדרו כל ישראל בעריות. ואם כן הוא היסוד והגורם לנתינת התורה, כנ"ל בזהר. ○ וידוע דיסוד נקרא חי עֲלָמִין, והשומר הברית נקרא חי, ועל כן יעקב אבינו לא מת, והבן. ○ ועל פי זה מבואר, כי בפעם הראשון אמר פי לַמַּחֲיָה שְׁלַחְנִי כפשוטו, כִּי זֶה שְׁנֵתִים הָרַעַב וְגו'. ואחר כך אמר לַהֲחִיּוֹת לָכֶם, רצה לומר שתהיו חיים דהיינו שומרי הברית קודש יסוד חי עֲלָמִין, לְפָלִיטָה גְדֹלָה, כדי שתוכלו לקבל התורה, והבן.

^ב בזהר הק' פרשת יתרו (ח:): בחדש השלישי וגו' (יתרו יט, א). פֿרשְׁתָּא דא בהאי קרא אוקמוה ליה לעילא. תאני רבי תיא, בההוא זמנא דמטו ישראל לטורא דסיני, כניש להו קודשא בריך הוא לזרעין דישראל, ואשגח ליה בקלהו, ולא אשכח בקלהו זרעא דישראל פסלו, אלא כלהו זרעא קדישא, כלהו בני קשוט. בההוא זמנא אמר קודשא בריך הוא למשה, השתא אנא בעי למיבה אורייתא לישראל, משיך להו ברחימותא דאבהן, ברחימותא דרחימנא להו, ובאיתון דעבדות להו, ואת הוי לי שלוחא ואתיב מלין אלין.

^ג כן הוא הלשון בזהר הק' פרשת שמות (דף ג:). והבוא להלן בהערה כ.

^ד כן הוא לשון הזהר הק' בכמה מקומות על דרגא דמדת יסוד צדיק, דהוא חי עֲלָמִין. וכן מבואר שם בכ"מ דהנוטר ברית נקרא חי, ומהם בזהר הק' ויגש (ריא). וז"ל: [ניאמר] יִשְׂרָאֵל אַל יוֹסֵף אֲמוֹתָהּ הַפֶּעַם אַחֲרֵי כָּאֲתִי אֶת פָּנָיו [פי] עוֹדף חֵי, דאתקיימת ברזא דברית קדישא. דאקרי חי העולמים, ובגין כך פי עוֹדף חֵי. ועל דא בקדמיתא אמר רב עוד יוסף בני חֵי, דאצטריך למיקם ברזא דחֵי, וקא אתמר.

איבערדעם איז יעקב אבינו וואָס ער איז געווען דער רעכטער נוטר הברית, איז געווען יַעקב אַבינו לאַ מַתָּה, האָט די מַתָּה נישט געהאַט קיין שְׁלִיטָה [אויף אים]. פון דעם זעט אויס אַז ער איז געווען טאַקע אַ בחינת [חי], ער ווערט אָנגערופן חי.

לד

און אַזוי ווידער, דעם וואָס אידן זענען געווען נגדר פון עריות אין מצרים, איז געווען [דורך דער] דער פֿת פון יוסף הצדיק.

דאָס איז אויך מבואר אין מדרש רבה^{טו}, יוסף הצדיק גדר עצמו מן העריות, ובזכותו נגדרו פולן מן העריות, [דורך] דעם פֿת [הקדושה] וואָס 'ער' האָט אַראָפּגעלייגט. איבערדעם האָט מען אויף אים אַרויפגעלייגט די נְסִיוֹנוֹת אין 'דער' מַדָּה, [כדי] ער זאָל האָבן אַן עֲבוּדָה [בזה, און] אַזוי איז ער דאָך געווען בַּתְּכִלִּית הַקְדוּשָׁה. האָט מען אַרויפגעלייגט די נְסִיוֹנוֹת, דעם נְסִיוֹן [של יוסף הצדיק], אַז מיט דער עֲבוּדָה, דאָס האָט געהאַט הַשְׁפָּעָה, ס'האָט מִשְׁפִּיעַ געווען אַז דער כָּלֵל יִשְׂרָאֵל זענען [אויך] געווען נגדר מן העריות.

לה

איבערדעם זאָגט ער, יוסף הצדיק איז געקומען פריער קיין מצרים, האָט געמוזט די אַלע זאכן געשען, [און] דורכדעם זענען אידן געבליבן אָפּגעהיטן פון עריות, און מ'האָט געקאָנט צוקומען צו קַבְּלַת הַתּוֹרָה.

איבערדעם האָט ער [יוסף] געזאָגט כִּי לְמַחֲיָה, צו בַּחֲיִנַת חַי. [ווייל] אַ נוטר הברית הייסט חי, אַזוי רופן דאָך אָן די חֲכָמִי אֲמַת^{טז}, מסתמא איז אַזוי בְּשֶׁרֶשֶׁן שֶׁל דְּבָרִים [למעלה].

זאָגט דער ישמח משה [דזה שאמר] כִּי לְמַחֲיָה [שְׁלַחְנִי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם, היינו כפשוטו, ושוב הוסיף ואמר] וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם לְשׁוֹם לָכֶם שְׂאִרִית בְּאַרְץ יוֹלְהַחַיּוֹת לָכֶם, מִזְּאֵל בְּלִיבֵן בְּבַחֲיִנַת חַי, [דהיינו] זיי זאלן בלייבן נוטרי ברית.

[און] דעם וועט ברענגען לְפָלִיטָה 'גְּדוּלָּה', דאָס מיינט מען קַבְּלַת הַתּוֹרָה. [ווי] ס'שטייט^{טז} [דמה שנאמר] וּמִי גוֹי 'גְּדוּל' [ואתחנן ד, ח] איז דאָך ביי מִתֵּן תּוֹרָה. לְפָלִיטָה 'גְּדוּלָּה', עטס וועטס צוקומען צו מִתֵּן תּוֹרָה^{טז}.

[ווייל] ווען נישט דעם וואָס יוסף הצדיק איז גיווען געווען פריער [במצרים], העט מען נישט גיווען געקאָנט צוקומען צו קַבְּלַת הַתּוֹרָה.

^{טו} כמבואר בגמרא תענית (ה:), ע"י"ש.

^{טז} בויקרא רבה (לב, ה): גַּן נְעוּל אֲחִתִּי כָּלָה גַּל נְעוּל מִעֵין חֲתוּם (שיר השירים ד, יב) וכו'. אמר רבי פנחס בשם ר' חייא בר אבא אבא אמר, שרה אמנו ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה, ונגדרו כל הנשים בזכותה, יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו ישראל בזכותו. אמר רבי חייא בר אבא, כדאי היה גידור ערוה בעצמו שנגאלו ישראל על ידו.

^{טז} במדבר רבה (יא, ב): וַאֲעֻשֶׁף לְגוֹי גְּדוּל (לך יב, ב). אמר אברהם לפניו, רבש"ע מנח לא העמדת ע' אומות, אמר לו אותה אומה שכתוב בה [ואתחנן ד, ח] כִּי מִי גוֹי גְּדוּל, אני מעמידה ממך. אמר רבי פנחס הכהן בר חמא, אימתי עשה הקב"ה אברהם לגוי גדול, כשיצאו ישראל ממצרים ובאו לסניו וקבלו את התורה והגיעו לארץ ישראל, הביט בהם משה ואמר הרי הן עגורים כשם שהבטיח הקב"ה לזקן, שנאמר (שם, ח) וּמִי 'גוֹי גְּדוּל'. דבר אחר לגוי גדול, שאתן לבניך את התורה, וממנה יקראו גוי גדול, שנאמר (שם, ח) רַק עַם חָקֵם נִבְחָן 'הַגּוֹי הַגְּדוֹל' הַזֶּה.

^{טז} הוא הוספת ביאור על דברי הישמח משה שכתב בקצרה כי לפליטה גדלה רומז על קבלת התורה.

לו

[ונמצא] איז 'דאָס' געווען דער מקור פון קבלת התורה, און דער גאנצער עמידת העולם^ט.

קומט אויס, אז די גאנצע וועלט שטייט אויף דעם וואָס יוסף הצדיק איז געקומען פריער קיין מצרים, [ווייל] מיט זיין כח האָט ער געהאַט אן השפעה אויפן כלל ישראל און מ'איז [דורכדעם] געקומען צו קבלת התורה.

לז

[ועל התורה נאמר] **כִּי הֵם 'חֲיִינוּ'** (ברכת אהבת עולם דערביט), מיט דעם איז מען [אויך נקרא] **בחינת חי**, אז מ'האלט זיך אין די תורה הקדושה.

לח

איבערדעם בעונינו הרבים אין די לעצטע דורות, ווי גרויס די נסיונות זענען טאקע אין 'די' בחינה, דארף מען דאָך נישט אויסצורעכענען.

איבערדעם היצטערט [בימי השוכבי"ם, הזמן מסוגל לחיקון זה], אין 'די' צייטן [כשקורין בתורה אז] מ'איז געווען אין מצרים, און זיי האָבן געהאַט די גרויסע נסיונות, [אין] עֲרֹנֹת הָאָרֶץ, דער גרעסטער מקום טומאה וואָס ס'איז געווען [בעולם, און] פונדעסטוועגן דער בורא כל עולמים האָט געהאַלפן אז זיי זענען 'דאָך' געבליבן אָפּגעהיטן און פאַרצוימט, און מ'האָט זיך נישט אויסגעמישט קיינער [עם המצריים].

לט

אזוי ווי אין זוהר הקדוש^י שטייט נאָך מער, ווי ווייט זיי זענען געווען גְדוֹרִים אין דעם עֲנִיָּן, קיינער האָט נישט עובר געווען חלילה, ס'איז נישט געווען קיין איינציגער זאָל עובר זיין אויפן איסור נדה, אָדער כדומה חס ושלום [באיסור] תַּעֲרוֹבֶת [עם המצריים].

[כאַטש] ס'איז נאָך גאָר געווען פאַר מתן תורה, [און] ס'איז נאָך נייטאמאָל אָסור געווען, פונדעסטוועגן זעט מען [אז] דער כח הטהרה האָט שולט געווען, אויפן גאנצן כלל ישראל. ס'איז אַ גרויסער כח געווען, אַ גרויסער כח השפעה און אַ תיקון. און דורך דעם האָט מען זוכה געווען צו קבלת התורה. [וואָס] דורך דעם דערהאלט מען זיך די אלע זמנים, און די אלע צייטן.

מ

[ובאמת לויט] אזוי ווי מ'איז געווען אין אזא מקום טמא [במצרים], איז געווען 'זייער

^ט כמבואר בגמרא שבת (עח): מאי דכתיב (תהלים עו, ט) משמים השמעת דין ארץ יראה נשקטה, אם יראה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה. אלא בתחילה יראה, ולבסוף שקטה. ולמה יראה, כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית א, לא) ויהי ערב ויהי בקר יום ה'ששי', ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתורה ובוהו.

^כ בוהו הק' פרשת שמות (דף גא): וזאין אינון ישראל, דאף על גב דהיו בגלותא דמצרים, אסתמרו מכל הני תלתא, מנדה, ומבת אל נבר, ומקטול זרעא וכו', דאף על גב דגזירה אתגזרת (שמות א, כב) כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, לא אשתכח ביניהון מאן דקטיל עובדא במעקה דאתתא, כל שכן לבתר. ובזכותא דא נפקו ישראל מן גלותא וכו', דכתיב (בא יב, מא) יצאו כל צבאות ה' וגו', וכתיב (תהלים קכב, ד) שבטי קה עדות ישראל, עדות ישראל ודאי, ואלה שמות בני ישראל, שבטי בני ישראל, דבר אל בני ישראל וכו'. ואי תימא והא קתיב (אמור כד, י) והוא בן איש מצרי, הא ודאי חד הנה ופרסמו קרא, דכתיב (שם) והוא בן איש מצרי וגו' ושם אמו שלומית בת דברי. ומכל הני אסתמרו ישראל, בני ישראל, עאלו, בני ישראל, נפקו, הךא הוא דכתיב (שמות א, א) ואלה שמות בני ישראל.

געפערליך, אזוי ווי מ'זעט [בספרים הק'], אין מצרים איז נישט פשוט געווען דאס גאנצע [שעבוד, דעס] וואס מ'האט דארטן געארבעט פחמך ובלבנים, [רק עיקר השעבוד היה 'בנפש', ובשמירת הקדושה].

[והראיה] מ'זעט דאך גאר נאך מער, [אז] אפילו דאס לעצטע יאָר^{כא} [שהיו במצרים] ווען מ'האט שוין נישט געארבעט^{כב}, [און] ס'איז געווען חרות [משעבוד הגוף בחומר ובלבנים], פונדעסטוועגן [שטייט] ולא יכלו להתמהמה [בא יב, לט], [ומפרש האר"י ז"ל^{כג}, אז] ווען זיי זענען נאך איין רגע [מער אין מצרים, והיו נופלים בשער הנ], - זיי זענען דאך געווען משוקע אין די מ"ט שערי טומאה, - העטן זיי נישט גיווען געקאנט קיינמאל ארויס חלילה, אז מ'פאלט אריין אין די נ' שערי טומאה^{כד}. [והטעם בזה]^{כה} ווייל ס'איז געווען פאר מתן תורה, העטן זיי נישט גיווען געקאנט ארויס [משער הנ', כי אין יכולין לצאת ממנה רק ע"י כח התורה].

מא

אבער על כל פנים איז געווען [במצרים] א געוואלדיגער פח פון די אלע כוחות הטומאה, אין אזא מקום טומאה. און אידן זענען 'דאך' געווען פארצוימט.

מב

פון דעם זעט מען וויאזוי דאס לעצטע דור זעט אויס. דארף מען דאך נישט מאַרירן זיין אינעם חמך הענין. בעונינו הרבים מ'פארגעסט זיך גאר, מ'איז אין דעם גרויסן שפלות, ווי מ'זעה מיר אויס היינט, [ווען] אידן זענען פארשפרייט אין אלע מקומות הטמאים, ווי גרויס די טומאה איז, בעונינו הרבים אין אלע חטאים. הן אין טהרה וויאזוי מ'האלט, און מיט אמונה, וכדומה, ופהנה ופהנה. בעונינו הרבים ווי גרויס זענען די כוחות הטומאה. מ'נעמט זיך גארנישט אינאכט, מ'ווייסט גארנישט וואו מ'האלט. בעונינו הרבים מ'ווייסט גארנישט וואו מ'האלט.

מג

די גמרא זאגט, בפשטות אריין [צריך למסור נפשו על ענין זה, וזו] מ'זעט אין די גמרא, ווי די גמרא זאגט^{כה} חלילה, חלילה אז יד [תקצץ]^{כז}, חלילה אז מ'איז מושיט יד. אז מ'איז מושיט יד זאגט דאך די גמרא חלילה [תקצץ. ועוד] שטעלט די גמרא

^{כא} היינו בשנת גאולתם, מראש השנה ואילך.

^{כב} כמבואר בגמרא ראש השנה (יא): בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים [פירש"י: ששה חדשים לפני גאולתם פסק השעבוד].

^{כג} מובא בספרים בשמו, וכן הוא בסידור קול יעקב לרבי קאפל (בהגדה של פסח, פיסקא מצה זו) בביאור הפסוק. ^{כד} כמבואר באור החיים הק' (שמות ג, יח) וז"ל: וטעם שנסתכנו ישראל במצרים בבירור שער הנ', לצד שלא היו בני תורה. מה שאין כן דורות האחרונים, באמצעות תורתם ישיגו ליכנס לשער הנ', ולהוציא בלעז מפיו, ואז ספו תמו בחינת הטומאה.

^{כה} בגמרא נדה (ג): דתניא רבי טרפון אומר יד לאמה תקצץ ידו על טבורו וכו'. לא סגי דלאו על טבורו, אלא הכי קאמר רבי טרפון כל המכניס ידו למטה מטבורו, תקצץ. אמרו לו לרבי טרפון, ישב לו קוץ בכריסו לא יטלנו, אמר להן לא. והלא כריסו נבקעת [פירש"י: מפני הקוץ], אמר להן מוטב תבקע כריסו ולא ירד לבאר שחת.

^{כו} ורבינו בגודל זהירותו נמנע מלסיים להזכיר לשון קללה.

אַרְאָפִּי [אז] אפילו מ'וועט זאָגן [הוצאת לעז על בנין], איז ליבער מוטב ש'יזציאו לעז על בנין, ואל יהיה רשע לפני המקום שעה אחת. חלילה מיט הושטת יד, וייל 'מקאן חלילה קומען' חס ושלום צו אן עון, איז ליבער חלילה הוצאת לעז אויף די קינדער, אַלדינגס, [כאטש] וואָס דאָס [החשש והוצאת לעז] איז אפילו דוחה אסאך זאכן, [אמנם בכאן אמרו דמוטב ש'יזציאו לעז] ואל יהיה רשע לפני המקום שעה אחת.

[און] די גמרא זאגט^{כז} [מוטב] תבקע פֿרסו, די גמרא זאגט דאך דאָרט [שצריך בענין זה] מְסִירַת נֶפֶשׁ מִמֶּשֶׁשׁ.

מד

דברי הוזהר הקדוש - בענין תשובה על פנים חברית

[און] איך דארף דאך נישט זאָגן אז אין זוהר הקדוש זעט גאָר אויס אויף איין מקום^{כח} אז ס'נוצט גאָרנישט חלילה קיין תשובה. ער זאגט [אז] אויף אַלע עונות נוצט תשובה, נאָר אויף דעם איינעם עון נישט, [דכתיב] לא יגורף רע [תהלים ה, ה].

[און] מ'פלאַגט זיך דאך אויף דעם, וויאזוי קען דאָס זיין [שלא יועיל תשובה] [וכדלהלן באות מד].

[נאָר] אויף אן אנדער פלאַץ שטייט^{כט} [בזוהר, אז] נאָר בחילא ובתיובתא תקיפא, מיט אַ גרויסן כח [התשובה, מועיל לכפר גם על זה].

מה

[אמנם לא מבואר] וויפיל הייסט דאָס דער גרויסער כח.

און בעונינו הרבים אונז קען מיר נישט ניטאַמאַל אַ 'קליינעם' כח התשובה, אפילו 'עפעס' נאָר, מ'זאָל 'אָנהייבן'.

[ואם כן] ווי קאָן מען נאָך צוקומען צו אַ גרויסן כח התשובה.

איבערהויפט אז ס'שטייט גאָר [במקום אחד] אז ס'נוצט גאָרנישט קיין תשובה.

מו

מה שקשה על דברי הוזהר

נאָר דער אָמַת פלאַגן זיי זיך אַלע [על מה שאמרו שם דאין מועיל תשובה].

[ווי] דער ראשית חכמה^ל, און דער של"ה הקדוש^{לא} ברענגען דאך ראיות [דמהני

^{כז} בגמרא שם (יג): רבי אליעזר אומר כל האוחז באמה ומשתין, כאילו מביא מבול לעולם [פירש"י: עבירה זו היתה בידם, דכתיב נח ויב] כי השחית כל בשר. אמרו לו לרבי אליעזר והלא נצוצות נתזין על רגליו ונראה ככרות שפכה, ונמצא מוציא לעז על בניו שהן ממזרים. אמר להן מוטב שיוציא לעז על בניו שהן ממזרים, ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום.

^{כח} בזוהר הק' בפרשתן (רט): תנן, אמר רבי יהודה, לית לך חובא בעלמא דלא אית ליה תשובה, בר מהאי. ולית לך חייבא דלא חמאן אפי שכינתא, בר מהאי. דכתיב [תהלים ה, ה] לא יגורף רע, כלל.

^{כט} בזוהר הק' פרשת נח (כ): תא חזי, כל חטאוי דבר נש, בלהו חבולותא דיליה תליין בתשובה. וחסא דאשד ירעא על ארעא וכו' מחביל ליה ומחביל ארעא, וְעֲלִיָּה כְּתִיב (ירמ' ב, כב) נִתְּמָה עֲוֹנוֹךְ לִפְנֵי, וְכְתִיב בִּיה (תהלים שם) כִּי לֹא קָל חֲפֹץ רִשָּׁע אֶתָּה לֹא יִגְדֹּר רִעִי. בר בתשובה סגי [וכבראשית חכמה הביא גירסא אחרת: בר 'בחילא דתיובתא תקיפא'], וְכְתִיב (וישכח, ז) וְיָהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רִעִי בְּעֵינֵי ה' וְיִמְתְּחוּהוּ ה', וְהָא אֲתָמֵר.

ובזוהר הק' פרשת ויקהל (רד): בשעתא דדיינין ליה בההוא עֲלָמָא, מסתכלן בעובדוי, אי הנה פגים וְהָא דְּבָרִית קְדִישָׁא דְּחִתִּים בְּבִשְׂרִיהּ וְכוּ' הָאִי לִית לִיה חוֹלָקָא בְּצִדִיקִיָּא וְכוּ', וְיִ לִיה דְּאֶעֱלִין לִיה בְּגִיהִנָּם וְכוּ'. וְהִנֵּי מְלִי פִד לֹא עֲבֵד תִּיּוּבָתָא שְׁלִימָתָא, תִּיּוּבָתָא דְּאִיהִי אֲתַחְזִיָּא לְחַפְיָא עַל כָּל עוֹבְדֵי.

^ל בראשית חכמה (שער הקדושה, פק יז) כתב על דברי הוזהר הק' בפרשתן וז"ל: עם היות שבאממר הזה אמר סתם דלא אית ליה תשובה, צריכין אנו לתרץ ענין זה, שהרי יש להו, שאין דבר שאין לו תשובה, שהרי אפילו מנשה קבלו הקדוש ברוך הוא (סנהדרין גז), אם כן מה ישתנה עון זה מהשאר. ונראה לי לתרץ שהכוונה הוא שאין

תשובה, ווייל ס'איז דאך אין לך דבר שעומד בפני התשובה (ירושלמי פאה פ"א, ה"א).

מו

[והגם] מ'קאן אפילו אויף דעם אלעמען מפלפל זיין.

[וכגון וואס] דער ראשית חכמה ברענגט א ראיה פון דור המבול, [דהתם] איז דאך אויך געווען דער חטא, כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ [נח ו, יב], [און] פונדעסטוועגן שטייט [אז] מ'האט זיי מזקיר געווען הונדערט און צוואנציג יאר אז זיי זאלן תשובה טון.

נאר דער אמת, פון דעם איז נאכנישט קיין ראיה אז ס'נוצט תשובה [לכפר לגמרי]. ווייל די תשובה, אפילו ס'נוצט נישט חס ושלום, ווייל ס'איז נישט קיין תשובה

הדבר תלוי בתשובה תתא, כשאר הפוגמים שתחתם בשובם הוא בתשובה תתא, דהיינו כסור מרע מיד הם מקובלים, וכן מדוקדק בלשונו דסמך ליה ולית לך חייביא דלא חמאן אפי שכינתא בר מהאי, והטעם מפני שהחטא הזה הוא בצדיק ובשכינה כאחד כדפי', ולכן כיון שהשכינה קטיגורו אינו מקבלו בתשובה. ○ [ונראה] כי בזה יובן פסוק [תהלים לז, יז-יח] פני ה' בעשיו רע להכרית מארץ זכרם, צעקו וה' שמע, כי עושה רע הם נקראים המוציאים ז"ל, והם נכרתים מארץ החיים מפני היות הפגם בה, אבל צעקו וחזור בתשובה, וה' שמע ומפל צרותם הצילם, שפירש בזה [שמות ד כ] אמר רבי יהודה גדולה צעקה שקורעת גזר דינו של אדם מכל ימיו, רבי יצחק אומר גדולה צעקה שמושל על מדת הדין של מעלה, רבי יוסי אומר גדולה צעקה שמושל בעולם הזה ובעולם הבא, בשביל צעקה נוחל העולם הזה והעולם הבא, דכתיב [תהלים קי, ו] ויצעקו אל ה' בצור להם ממצוקותיהם יצילם, עד כאן לשונו. נמצא היות הצעקה למעלה מהתשובה תתא לכל הפירושים, ולכן וה' שמע. ○ והכוונה היא [בדברי הוזהר] שתשובתו קשה, עד שיגיע לתשובה עילאה, וכן כתב החכם כה"ר יהודה חלגואה ע"ה בספר צפנת פענח, שהכוונה באומרו שאין לו תשובה, פירוש שתשובתו קשה עד מאד ואין מספיקין בידו לעשות תשובה, מפני שצריך סיגופים הרבה, וילאה בעל תשובה ולא יעשה מה שראוי לעשות, זהו שאין לו תשובה. ○ ועוד על דרך מה שאמרנו ז"ל [עבודה זרה יז. הובא להלן] כל באיה לא ישובון וגו', על מי שיש לו אפיקורסות, שקשה לו להניח דרכו ולא ישוב. ○ ויש לסייע סברא זו מדברי רשב"י עליו השלום [וזהר ויקהל שם] שהחמיר שם בחומר הפוגם אות ברית, ואמר בסוף דבריו ווי ליה לההוא כסופא דנקמין מניה נקמת עלמין, נוקמא דעלמא דא ונוקמא דההוא פגמו, ואמר אחר כך והני מלי כד לא עבד תיובתא שלימתא תיובתא דאיהי אתחזיא לחייה על כל עובדיו, עד כאן לשונו. והטעם שיצטרך תשובה שלימתא לחייה על כל עובדיו, מפני שמדת הצדיק נקרא כ"ל, שכל המדות נכללות בו כמבואר בתקונים, וכן הפגם בברית הוא פגם בכל אותיות הוי"ה וכו', נמצא הפוגם בברית פגם בכל המדות הכלולות במדת צדיק ובאותיות השם, וכאילו פגם כל השיעור קומה, ולזה יצטרך תשובה שלימתא דאיהי אתחזיא לחייה על כל עובדיו, שאפילו [לכח"ל שאלין] פגם כל אבריו צריך שיעשה לתקן כל אבריו כמו שנבאר. ועתה יתורץ בזה האופן אחר, כי כל תשובה צריך התשובה באבר שבו חטא, אבל החטא בברית אינו תלוי בתשובת הברית לבדה וכו', אבל צריך תשובה תקיפה כאלו פגם כל אבריו כדפירשתי. ○ וראיה שגם מוציא ז"ל יש להם תשובה, שהרי דור המבול היו מוציאים ז"ל ופירשו רז"ל שנתעבכ נח בעשיית התיבה כדי להכריז להם שיחזרו ויעשו תשובה. אמרו במדרש תנחומא בפרשת נח [סימן ה], אמר רבי הונא בשם רבי יוסי, מאה ועשרים שנה היה מורה הקב"ה בדור המבול שמה יעשו תשובה, כיון שלא עשו אמר לנו עשה לך תבת עצי גפר, עמד נח ונטע ארזים, עיין שם.

^א בשל"ה הק' (שער האותיות אות ק, קדושה): וההוזהר החמיר בעון המכוער הזה במאד בפרשת ויחי וכו'. אך כדי להנצל הנפש אשר חטא בזה, ומתחרט ורוצה לכנוס בשער הזה אשר הצדיקים באים בו לומר הנה אלקינו זה, אזי אורוהו את המעשה אשר יעשה כל ימי היותו בעולם הזה, ראה וקדש כזה וכו'. מתחילה אבוא להציל ממינה נצחית את הקורא המאמר הזה שאין תשובה למי שחטא חטא זה, ואז החוטא יתייאר ויאמר כאשר אבדתי אבדתי ויעשה משאלות לבו ויאמר נואש. אלא באתי לעורר החוטא שיקום בזריות לעורר תשובה, ואל יתמהמה רגע אחד. כי על כרחך אין דברי המאמר הזה כפשוטו שלא יועיל תשובה, כי אין דבר בעולם שלא יתקן בתשובה, אפילו מי שכפר בעיקר, כמו שלמדנו רז"ל [פסיקתא דר"י, פסקא כב אות יז] מפסוק [הושע יד, ב] שובה ישראל עד ה' אלקיך, ומגשה המלך שכפר בהשי"ת ומלא את ירושלים ספה אל פה ועשה לה התועבות, קבלו השי"ת בתשובה וכו' [והארין בעוד כמה ראיות, ושוכ כתב] הרי שאין דבר בעולם שעומד בפני התשובה, ואם כן איך אמר הוזהר דאין לחטא הזה תשובה. ○ ועוד כי זה החטא הוא חטא דור המבול שהשחיתו דרכם וכו', ועל כל זאת רצה הקב"ה שיעשו תשובה וימחול להם, כמו שכתב רש"י ריש פרשת נח שעל כן הטרחיו ק"ך שנה בבנין זה, כדי להכריז להם שיחזרו ויעשו תשובה. ובוזרה עצמו פרשת ויקהל ואחרי שם בחומר הפוגם אות ברית, ואמר בסוף וכו' והני מלי כד לא עבד תיובתא שלימתא, תיובתא דאיהי אתחזיא לחייה על כל עובדיו. הרי לך בהדיא שמועיל תשובה, ואם כן מהו זה שאמר לעיל דלא מועיל תשובה וכו' [ועיי"ש עוד בארוך].

שְׁלִימָה, אָבער 'עפעס' נעמט עס אַראָפּ פונעם חָטאָ ונכבר היה סגי בזה שלא להביא עליהם את המבול (וכדלהלן באות מט)).

מח

[ווי] מ'זאָגט דאָך נאָך, אַזוי ברענגען זיי דאָך^ל, [אז] דער רבי ר' זושא האָט געזאָגט, ער האָט נישט געזען נאָך אַ חָטאָ פון אידישע עוֹנוֹת וואָס זאָל זיין גאַנץ, אַ מלאָך [שנברא מהחטא], אַ מלאָך פון אַ אידישן עוֹן, ער זאָל זיין גאַנץ. [נאָר פאַר] איינעם איז אַן אויג אויסגעקלאָפט, איינער איז מוֹחָא תְּבִירָא, רִישָׁא תְּבִירָא.

[ווייל] מיט דעם וואָס מ'גיט אַ קרעכץ, און מ'איז אַמאָל^ל מְהִרָה בְּתִשּׁוּבָה, מ'לאָזט אַמאָל אַ טרער פאַרן בוראָ פֿל עולָמים, עַל כָּל פָּנִים [פּוֹעֲלִיט מען דערמיט אז] מ'נעמט פון דעם מִשְׁחִית 'עפעס' אַראָפּ, ער ווערט אַביסל 'שוואַכער'.

מט

און ביים דור הַמְּבּוּל העט דאָס אויך גענוג געווען, אַז מ'זאָל נישט ברענגען דעם מְבּוּל.

[איז] לְעוֹלָם איז נאָכנישט קיין רִאָה [מדור המבול].

נ

נאָר אָבער דער אָמֶת, אין די גמרא^ל זעט מען ד' חֲלוּקֵי כְּפָרָה, [און] אויף 'אַלעמען' נוצט תְּשׁוּבָה [עכ"פּ בצירוף יום כיפור ויסורין ומיתה].

^ל בספר רב טוב (להייטב לב) סוף פרשת בלק (ד"ה א"י לא הביט): ל' לא הביט אָן בִּיעָקֵב. על דרך שפירש מורי זקניי זלה"ה תְּבִאָה כָּל רִעְתָּם לְפָנֶיךָ, 'שהם' מה שעושים הוא כולו רע, אם שידעת כִּי רְבוֹת אֲנֹחִי וְלִבִּי דָוִי גַם בשעת מעשה, ושוב אינו כולו רע. ו כמו שאמר רבינו הקדוש ר' זוסא זלה"ה שלא ראה מלאך שָׁלֵם מעבירה של ישראל המאמין בה', כִּי אִם יֵשׁ בְּלֹא ראש, או בלא יד ורגל, כִּי יִשְׂרָאֵל אִפִּילוּ בשעת מעשה כואב בלבו ונאנח, ובוז נשברו אֲבָרֵי הַמֶּלֶךְ, עכ"ד. ו זהו שאמרו (ברכות ז.) טובה מְרֻדּוֹת אחת בלבו של אדם, היינו בעת החטא עצמו, יותר ממאה מלקיות. וזהו שאמר לא הביט אָן בִּיעָקֵב, כִּי בשעת החטא ה' אֲלָקִי עִמּוֹ וְתִרְוַעַת מֶלֶךְ בּוֹ, מִלְשׁוֹן תִּרְעָם בִּשְׂבָט בְּרָזֵל (תהלים ב, ט), לִשׁוֹן שְׂבִירָה, שִׁלְבוּ נִשְׁבֵּר בִּקְרָבוֹ מֵאִמַּת מֶלֶךְ מִלְכֵי הַמִּלְכִּים ב"ה, וְהִבֵּן. וְעוֹד שֶׁם בִּפְרֶשֶׁת וִיקָרָא (ד"ה אֵם עוֹלָה): וְכִמּוֹ שֶׁאִמְרוּ בְּשֵׁם הָרַב הַקְּדוֹשׁ ר' זִישָׁא זִלְה"ה, שֶׁרָאָה מֵלֹאכִים הַנִּעֲשִׂים מִמִּצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, הֵם בְּרִיאִים תְּמִימִים וְשְׁלִימִים, אֲבָל הַנִּעֲשִׂים מִחֲטָאִים וּפְשָׁעִים הֵם כּוֹלֵם בְּעֵלִי מוֹמִיִּן, כִּי אֵף בְּעִשְׂיֵית הַחֲטָא, בְּעוֹמֵק לִבּוֹ יִתְחַרֵּט, אֲלֵא שִׁיזַר הָרַע אוֹנְסוֹ, וְעַל יָדִי זֶה נַעֲשֶׂה מוֹם בָּם. וְבוֹזָה פִּירֵשׁ מוֹרֵי זִקְנֵי זִלְה"ה [הִישָׁמַח מִשָּׁה, בִּפְסוּק] (איכה א, כב) תְּבִאָה כָּל רִעְתָּם לְפָנֶיךָ, כִּל' דִּיִּיקָא, כְּאֶשֶׁר עוֹלָלָת לִי עַל כָּל פְּשָׁעִי, כְּאִילוּ הִיָּה כּוֹלּוֹ פִּשְׁעִי, וּבִאֲמַת אֵינוֹ כָךְ, כִּי רְבוֹת אֲנֹחִי בִשְׁעַת מַעֲשֶׂה וְלִבִּי דָוִי, עכ"ד. וְזֶהוּ שֶׁאִמְרָ דּוֹר (תהלים לח, ה') נִגְדָּךְ כָּל תַּאֲוִיתִי שֶׁהֵם נִגְדִּי רְצוֹנְךָ, אֲבָל וְאֲנֹחִי מִמָּךְ לֹא נִסְתַּרְתִּי, מֵה שֶׁאִנִּי מִתְאַנֵּחַ בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה. [ועיין עוד שם].

^ל פירוש: לפעמים.

^ל בגמרא יומא (פו.): שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי, שְׁמַעְתָּ אַרְבַּעַה חֲלוּקֵי כְּפָרָה שֶׁהִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל דּוֹרֵשׁ [פִּירִשׁ: חֲלוּקֵי כְּפָרָה, שְׁחֻלּוּקִין כִּכְפָּרָתָן, זֶה כֵךְ הוּא כָךְ]. אָמַר שְׁלֹשָׁה הֵן, וְתִשּׁוּבָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד [שֶׁלֹשׁ הֵן הַנְּחֻלְקִין, שִׁישׁ עֲבִירָה שֶׁהִיא צִרִיכָה לָזֶה וְאֵינָה צִרִיכָה לָזֶה, אֲבָל תִּשּׁוּבָה אֵינָה מִן הַחֲלוּקִין, שֶׁהִיא צִרִיכָה לְכֻלָּן]. עֲבַר עַל עֲשֶׂה, וְשֵׁב, אֵינוֹ זֶה מִשֶּׁם עַד שְׁמוּחֲלִין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמִי' ג, כב) שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְכִים נֹמִיד אֶרֶץ (שם), לְמַדַּת שִׁישׁ עֲבִירָה שֶׁמִּכְפָּרַת בְּתִשּׁוּבָה לְבָדָה]. עֲבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, וְעֲשֶׂה תִשּׁוּבָה, תִּשּׁוּבָה תּוֹלָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים (שם), שֶׁנֶּאֱמַר (אֲחֵרִי טז, ל) כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עַלְיֵכֶם מִכָּל חֲטָאֹתֵיכֶם לְמַדַּת שִׁישׁ עֲבִירָה שֶׁצִּרִיכָה יוֹם הַכִּפּוּרִים]. עֲבַר עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, וְעֲשֶׂה תִשּׁוּבָה, תִּשּׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִין, וְיִסּוּרִין מִמֶּרְקֵן, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פט, לג) וּפְקֹדֶתִי בִשְׂבָט פֶּשַׁעַם וּבִגְנָעִים עֲוֹנָם לְמַדַּת שִׁישׁ עֲבִירָה שֶׁצִּרִיכָה יִסּוּרִין. וּמִסְתַּבְּרָא, הָקֵל לִקְלָה, וְהַחֲמוּר לְחִמּוּרָה]. אֲבָל מִי שִׁישׁ חִלּוּל הַשֵּׁם בִּידוּ (חֲטָא וּמִחֲטָא אֲחֵרִים), אֵין לוֹ כֹחַ בְּתִשּׁוּבָה לְתַלּוּת וְלֹא בְיוֹם הַכִּפּוּרִים לְכַפֵּר וְלֹא בִיִּסּוּרִין לְמַרְק, אֲלֵא כּוֹלֵן תּוֹלִין, וּמִיתָה מִמֶּרְקָתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעי' כב, יד) וְנִגְלָה בְּאֲזֵינִי ה' צִבְאוֹת אֵם יִכְפֹּר הָעוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד בְּמִיתָה. [אָמַר הַנְּבִיא, בְּאִזְנֵי אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵם יִכּוּפֵר הָעוֹן עַד תְּמוּתוֹן, לְמַדְנֵי שִׁישׁ עֲבִירָה שֶׁאֵין לָהּ כְּפָרָה אֲלֵא בְּמִיתָה].

רעכנט ער אויס [אז ס'איז דא] אַזעלעכע זאַכן וואָס [אם עשה תשובה] לאַ זי משם [ער שמוחלין לו].

און ס'איז פאַרהאַנדן [זאכן וואָס] תשובה תולה און יום כיפור [מכפר].
און ביי חלול השם איז דאָס האַרבסטע, [איז תשובה ויוה"כ ויסורין] נאָר מיטן יום המיתה אינאיינעם.

אַבער [ווען ס'איז 'תשובה'] מיט אַלעמען אינאיינעם [בצירוף יוה"כ ויסורים ומיתה] איז גאָרנישט פאַרהאַנדן אַ זאָך [דלא מהני עליו תשובה].

נא

אויסער מינות און כפירה זעט אויס אין די גמרא^ל, אַז פֿל באַיה לאַ ישובון (משלי ב, יט). דאָס איז די איינציגע זאך.

נב

[און אויף דעם] איז אויך דאָ אַ סתירה אין רמב"ם, צווישן דער רמב"ם אין הלכות תשובה און [דער רמב"ם אין] הלכות עבודה זרה, אויף צוויי פלעצער.
איין פלאץ [בהלכות עבודה זרה] זאָגט ער^ל אַז ס'נוצט נישט, אַז מ'איז זיי [המינים] נישט מקבל בתשובה.

און אויף איין פלאץ [בהלכות תשובה] זאָגט ער^ל, די אַלע [שחושב שם] זענען נדונים לדורי דורות, אַבער אַז מ'טוט תשובה [איז] אין לך דבר שעומד בפני התשובה.
פלאַגט מען זיך^ל [לתרץ סתירת הרמב"ם].

נג

[און] דער לחם משנה פאַרענטפערט די סתירה^ל, מאַכט ער אַזאַ חילוק.

^ל בגמרא עבודה זרה (יז): פֿל באַיה לאַ ישובון וְלֹא יִשְׁיִגוּ אַרְחוֹת חַיִּים (משלי ב, יט). וכי מאחר שלא שבו, היכן ישיגו. הכי קאמר, ואם ישובו לא ישיגו אורחות "חיים" [פירש"י]: כל המשתמדים שנאבקו במינות, אינם שבין, ואם שבין ממהרין למות מתוך צרה וכפיית יצרם, וזו גזירת מלך עליהם למות]. למימרא דכל הפורש ממינות מיית. והא ההיא וכו' ולא מתה וכו', ההוא דלא הדרא בה שפיר, ומשום הכי לא מתה. [והרי דבתשובה מעולה על מינות, מתים מאותו תשובה. ועיין בענין זה בעל הגאולה ועה"ת (סימן סח)]

^ל ברמב"ם (עב"ז ב, ה): ישראל שעבד עבודת כוכבים, הרי הוא כעובד כוכבים לכל דבריו ואינו כישראל שעובד עבירה שיש בה סקילה. מומר לעבודת כוכבים, הרי הוא מומר לכל התורה כולה. וכן האפיקורסים מישראל אינן כישראל לדבר מן הדברים, ואין מקבלים אותם בתשובה לעולם, שנאמר פֿל באַיה לאַ ישובון וְלֹא יִשְׁיִגוּ אַרְחוֹת חַיִּים וכו'. ואסור לספר עמהן ולהשיב עליהן תשובה כלל, שנאמר (משלי ה, ח) וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ.

^ל ברמב"ם (תשובה ג, ו): ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא, אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים. המינים והאפיקורסין, והכופרים בתורה, והכופרים בתחיית המתים ובביאת הגואל, המורדים ומחטיאי הרבים, והפורשין מדרכי צבור, והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא כיהויקים, והמוסרים, ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים וכו'.

ולהלן שם (ג, יד): במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולם הבא, כשמת בלא תשובה. אבל אם שב מרשעו, ומת והוא בעל תשובה, הרי זה מבני העולם הבא, שאין לך דבר שעומד בפני התשובה. אפילו כפר בעיקר כל ימיו, ובאחרונה שב, יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעי' נו, יט) שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק לְקָרוֹב אָמַר ה' וְרָפְאֵתִיו.

^ל עיין בכסף משנה (שם ושם) מה שכתב בזה.

^ל בלחם משנה (עבודה זרה סז): וכן האפיקורסים מישראל אינם כישראל וכו'. בפרק קמא דעבודה זרה אמרו וכו' למימרא דכל דפריש ממינות מיית וכו', משמע מהתם דאפשר להם לשוב, אלא שמי שהוא שב מת, מחמת כפיית יצרו וצרת לבו. וכן רבינו בפ"ג מהלכות תשובה אחרי שכתב מה שהובא בגמרא, וכל הנוכרים באותו הפרק, כתב במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין להם חלק לעולם הבא כשמת בלא תשובה, אבל שב

ווייל די גמרא זאגט [אויף מינות דעם פסוק] **כָּל בְּאִיָּה לֹא יֵשׁוּבוּן וְלֹא יִשְׁיִגּוּ אַרְחוֹת חַיִּים**, נאָר אַז [ס'איז] **'מֵת' בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה** [העלפט עס יא]. איבערדעם ווען ער שמועסט **כָּלפִּי שְׁמִיָּא**, קען טאקע העלפן [תְּשׁוּבָה], וואָרן ס'קען דאָךְ זיין **בְּמֵת בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה**.

אַבער אַז 'אוֹנוֹ' זאָל מיר אים **מְקַבֵּל** זיין [בבית דין שלמטה], איז דאָךְ ממה נפשך [אי אפשר, ווייל אויב] אַז ער בלייבט בְּחַיִּים, איז דאָךְ נישט מֵת בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה, איז דאָךְ עס נישט קיין תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה. ממילא 'אוֹנוֹ' קען מיר נישט מְקַבֵּל זיין, וואָרן אַז דאָס איז נאָר לֹאחֵר מִיָּתָה, קאָן מיר אוֹנוֹ נישט. אַזוי זאָגט דער לַחֵם מִשְׁנָה.

גר

ס'איז אַ פֿלאַ, אין די תשובות הרמב"ם שטייט², ער [הרמב"ם] אַליין פֿאַרענטפערט אַמאָל 'דעם' תירוץ [של הלחם משנה] אין תשובות הרמב"ם, כַּעֲיִן זֶה. מ'האָט אים אַליין געפרעגט די סְתִירָה, און ער גיט תְּשׁוּבָה [דערויף] אַז ער מיינט עס כַּעֲיִן זֶה.

ער זאָגט אַזוי. **כָּלפִּי שְׁמִיָּא** איז פֿאַרהאַנדן אויף אַלעמען תְּשׁוּבָה. אַבער אַ מענטש קען זיך נישט פֿאַרלאָזן [דערויף], ביי מינות טאָר מען זיך נישט פֿאַרלאָזן אַז ער האָט תְּשׁוּבָה געטון.

אַזוי זאָגט דער רמב"ם אַליין, [אז] לֹא עָלִינוּ ביי מינות און כְּפִירָה, אַז 'אוֹנוֹ' טאָר מיר אים נישט מְקַבֵּל זיין. ווייל ס'איז אַזוי שווער די תְּשׁוּבָה, ס'איז אַזוי רחוק, טאָר מיר זיך אוֹנוֹ נישט פֿאַרלאָזן אַז ער האָט [טאקע] תְּשׁוּבָה געטון, אפילו [ווען] ער טוט תְּשׁוּבָה. איבערדעם זאָגט ער [בהלכות עבודה זרה, כ"י] **אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ**.

און דעם וואָס ער זאָגט [בהלכות תשובה] אַז ס'נוצט, דאָרט שמועסט ער דאָךְ פון **עוֹלָם הָבָא**, **כָּלפִּי שְׁמִיָּא** איז 'דאָךְ' פֿאַרהאַנדן [שיועיל תְּשׁוּבָה], הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא איז אַ בּוֹחֵן כְּלִיּוֹת וְלֵב, קאָן זיין אַזאָ עקסטער מְצִיאוֹת אַז ער האָט אַמאָל געטון תְּשׁוּבָה. אַזוי זאָגט דער רמב"ם אַליין אין די תשובות, פֿאַרענטפערט ער עס.

מרשעו כור', משמע שאפשר לו לשוב. ואם כן קשה מה שכתב כאן ואין מקבלין אותו. ○ נראה דכונתו לומר שאנו לא נקבל אותם, לפי שהוא דבר קשה שחזור, שמי שחזור הוא מת מחמת כפיית יצרו, וזה שלא מת ודאי שלא שב כהוגן, כדאמרין בגמרא (עבודה זרה שם) גבי ההיא איתתא דלא מתה, משום דלא הדרא שפיר. ולכך ודאי אין מקבלין אותו ומחזיקין אותו ששב, דודאי לא שב, דאם היה שב היה מת. אבל ודאי שאפשר לו לשוב, ואם שב יש לו חלק לעולם הבא. וזהו שכתב בהלכות תשובה שאם שב האדם מרשעתו שתשובתו מתקבלת, כלומר הֶקֶל יתברך היודע ששב בלב שלם, מקבל תשובתו.

² בתשובות הרמב"ם (ברפוס ירושלים תשי"ח הוא בסימן רסד): שאלה. יורינו רבינו וכו'. ועוד נמצא בפרק ב' מהל' עבודה זרה וכן המינים מישראל אינם כישראל לדבר מן הדברים ואין מקבלין אותן בתשובה לעולם, אבל בהל' תשובה כתב כמה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולם הבא כשמת בלא תשובה, אבל אם מת בתשובה הרי זה מבני העולם הבא שאין לך דבר שעומד בפני התשובה. והדברים נראים כסותרים זה את זה. ○ תשובה וכו'. ומה שחשבת כי יש סתירה בין שני מאמרים מחבורינו, ידוע תדע כי אין כאן שום סתירה, כי ענין המאמר אין מקבלין אותן בתשובה, הוא כי אנו לא נקבל מהם תשובה, ולא יהיה בעינינו במעלת בעלי תשובה, כי אם יעמדו בחזקת מינים כשהיו, ואם גם מתנהגים ביושר ובחסידות, אולי הוא מפני היראה או לגנוב דעת הבריות. וענין המאמר האחר, אם שבו באמת בכל לבבם בינם ובין בוראם, בודאי יש להם חלק לעולם הבא, והוא אם כן נוגע לדבר שבינם לבין בוראם, וההלכות האחרת נוגעת לדבר שבינם לבין שאר האנשים וכו'. (וברפוס ברעסלא תר"י הוא בסימן ד, ורפוס ירושלים תרצ"ד בסימן קא).

נה

ס'איז מיר אַ חידוש אַז די נושאי פֿלים אויפֿן רמב"ם פֿלאָגן זיך אויף דער סְתִירָה, און ער אַליין פֿאַרענטפֿערט עס אין די תְּשׁוּבָה.
זיי האָבן הַפְּנִים^{מא} נישט געהאַט נאָך די תְּשׁוּבוֹת [הרמב"ם]^{מב}.

נו

אַבער יהיה איך שיהיה, געפינט מען נאָר ביי איין זאך, ביי מִינּוּת [הלשון שאין מקבלין אותו בתשובה].

[אַבער] ווייטער איז נישט פֿאַרהאַנדן [שלא יועיל תשובה], זאָגט דאָך די גמרא אויף כָּל הַעֲבֻרוֹת, אין די גמרא^{לד} און אין רמב"ם^{לו}.
על כל פנים איז דאָך שווער [דברי הוזהר הק', דעל חטא פגם הברית אינו מועיל תשובה].

נז

ישוב דברי הוזהר (באופן ראשון)

נאָר ווי ס'זעט אויס [בכוונת הוזהר], דאַכט זיך מיר לִפִּי פֿשוּט¹.
זיי זאָגן דאָך דער ראשית חכמה און דער של"ה, אַלע, אַז דער פֿשט איז, ער מיינט [בוזהר] אַז קיין געווענליכע תְּשׁוּבָה נוצט נישט, נאָר אַ שווערע תְּשׁוּבָה נוצט.
נאָר אַבער ער זאָגט דאָך סֵתֶם [שאינו מועיל תשובה], על כל פנים ס'איז נאָך אַלץ נאָך שווער צו פֿאַרשטיין דעם לשון הוזהר.

נח

נאָר מיר דאַכט זיך עַל פִּי פֿשוּט, אַז דעס וואָס ס'שטייט אין זוהר הקדוש [דעל זה כתיב] לֹא יִגְרַף רֶעַ, מיינט ער אויף לִקְבֹּל אַפִּי שְׂכִינְתָּא^{מג}, [וואָס] דאָס איז דאָך מִדְּרָגוֹת אין עוֹלָם הַבָּא, ס'איז דאָך דאָ מִדְּרָגוֹת [שונות בזה, גבוה מעל גבוה].
לְעוֹלָם איז טאַקע פֿאַרהאַנדן [שיועיל תשובה גם על זה], מ'קאָן תְּשׁוּבָה טון אויף אַלעמען, נאָר ס'איז אַבער דאָ אַזעלעכע הויכע מִדְּרָגוֹת [שונות זה למעלה מזה], לְעוֹלָם הַבָּא וועט זיין כָּל אֶחָד נִכְוָה מִחוּפּתּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ^{מד}.
[און] אין די גמרא אַליין^{מה} איז דאָך אַ פֿלוגְתָּא, צי בַּעֲלֵי תְּשׁוּבָה זענען גרעסער, צי צַדִּיקִים גְּמוּרִים זענען גרעסער.

מא פירוש: כפי הנראה.

מב ועיין בזה גם בס"ג שבת שובה תשי"ח (ובדברי יואל שם אות ד, ר"ה אמנם יש לפרש).

מד וכחמשך לשון הוזהר שם (המובא לעיל בהערה כח): וְלִית לָךְ חֲיִיבָא דְלֹא חֲמָאן אַפִּי שְׂכִינְתָּא, בַּר מְהֵאֵי.

מז כמבואר בגמרא בבא בתרא (עה): אמר רבה א"ר יוחנן, עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק, שנאמר (ישעי' ד, ה) וְיִבְרָא ה' עַל כָּל מְכוּן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ עֵנָן יוֹמֵם וְעֶשֶׂן וְנִגְהָ אֵשׁ לְהִבָּה לְיִלָּה כִּי עַל כָּל כְּבוֹד חֶפֶז [פירש"י: ענן יומם אחד, ועשן ב', ונוגה ג', אש ד', להבה ה', כי על כל כבוד ו', חופה ז']. ולי נראה כי על כל כבוד אינו מן החשבון, אבל וסוכה תהיה לצל יומם דסמך ליה לסיפיה דהאי קרא, הוה השביעי, והאי על כל כבוד לכדמפרשינן בסמוך אתא, מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו. עשן בחופה למה, אמר רבי חנינא שכל מי שעניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה [שלא להנהגותו מנכסיו], מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא. ואש בחופה למה, אמר רבי חנינא, מלמד שכל אחד ואחד נכוח [חופתו של קטן] מחופתו של חבירו [הגדול ממנו], אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה.

מח בגמרא ברכות (לד): אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתנבאו [הטובות והנחמות] אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אֱלֹקִים וְזִלְתָּךְ [ישעי' סד, ג] [לא נראית ולא נגלית לשום נביא].
○ ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר (ישעי' נז, יט) שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרֹחוֹק וְלִקְרוֹב, לרחוק ברישא, והדר לקרוב. ורבי יוחנן אמר לך, מאי רחוק, שהיה

[וכוונת הוזהר הק' בזה הוא], אז מ'זאל קאָנען מיט די תְּשׁוּבָה אַזוי אינגאַנצן פאַררעכטן אז מ'זאל זוכה זיין לְקַבֵּל תְּפִילָּה, [וכמדריגת בעלי תשובה] וואָס ס'איז די העכסטע מַדְרָגָה [יותר מצדיקים גמורים], אויף 'דעם' זאָגט ער אז ס'נוצט נישט. אָבער ווייטער [בדרך כלל], קאָן מען זוכה זיין לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

נט

ישוב דברי הוזהר (כאופן שני)

ווידעראום איז אַ גרויסער חילוק פון איין 'תְּשׁוּבָה' צו דער אַנדערער. [דהנה] די גמרא זאָגט^מ, איין מאָל [שטייט] אַז [מיט] תְּשׁוּבָה איז [נעשין] זְדוּנוֹת פֶּשְׁעוֹת, און איין מאָל שטייט [שנעשין זדונות] פֶּשְׁעוֹת. מאַכט די גמרא אַ חילוק צווישן תְּשׁוּבָה מִיָּרָא און תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, [אז דעם] וואָס ס'שטייט [יחזקאל לג, יט] [ובשוב רשע מרשעתו ועשה משפט] וצדקה עליהם הוא יחיה, מיינט מען תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, [שבו נעשין] זְדוּנוֹת פֶּשְׁעוֹת, און [דעם וואָס ס'שטייט] [הושע יד, ב] שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל [וגו'] כִּי כְשֶׁלַּת בְּעוֹנָה' [שזדונות נעשין 'כשגגות'] מיינט מען תְּשׁוּבָה מִיָּרָא. דאָרט שטייט אויך סתם תְּשׁוּבָה און מ'מיינט תְּשׁוּבָה מִיָּרָא.

ס

על כָּל פְּנִים 'דאָס' מיינט ער אויכעט - זעט אויס - אין זוהר הקדוש, סתם תְּשׁוּבָה מיינט מען תְּשׁוּבָה מִיָּרָא [ובזה קאמר דאינו מועיל על חטא זה], אָבער תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה אַז ס'איז גאָר פֶּשְׁעוֹת, דאָס נוצט אַדאָי [גם על זה].

סא

ולענין מצב דורינו:

נאָר אָבער [לפי זה] איז דאָךְ נָפֵל פִּתְּא בְּבִירָא^מ, וואו קום מיר אונז [צו דעם], ווי ווייט איז מען פון תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה. [שהרי] די תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה איז דאָךְ אַ זאָךְ וואָס ס'איז גאָר חוץ לְדֶרֶךְ הַטֵּבָעִי^מ, דאָס קאָן נאָר צוקומען אַ איד וואָס ער איז טאַקע אויסגעהאַרעוועט, ער מיינט גאָרנישט זיך, נאָר פאַרן בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים, מיט דִּבְקוּת און אֲהָבָה צו הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

רחוק מדבר עבירה מעיקרא [שהיה רחוק כל ימיו מן העבירה, דהיינו צדיק מעיקרו]. ומאי קרוב, שהיה קרוב לדבר עבירה ונתרחק ממנו השתא.

^מ בגמרא יומא (פז): אמר ריש לקיש, גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֶלְקֶיךָ כִּי כְשֶׁלַּת בְּעוֹנָה וכו'. איני, והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות, שנאמר (יחזקאל לג, יט) וְכָשׁוּב רָשָׁע מִרְשָׁעוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְצָדִיקָה עֲלֵיהֶם הוּא יְחִיָּה [נעליהם הוא יחיה על כל מה שעשה, ואף על העבירות]. לא קשיא, כאן מאהבה, כאן מיראה. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם שנאמר וְכָשׁוּב רָשָׁע מִרְשָׁעוֹ הוּא יְחִיָּה.

^מ לשון הגמרא בברכות (ברכות נז, ג), נָפֵל 'פִּתְא' בְּבִירָא וְלֹא מִשְׁתַּח, ופירושו שנפל הלחם לבור ואינו בנמצא. ובשבת (יטז) הביא רש"י הגירסא נפל 'פִּתְא' בְּבִירָא, ופירש נפל רפואת הפּוֹאֵה בבור. והכוונה שנאבד ממנו דבר שהיה לו. - והכוונה לעניינינו, דאף לפי התירוץ דתשובה מאהבה מועיל, אכתי יוקשה היכן מצאנו ידיו ורגליו לבורא לידי כך, ומה היה התקון לנו.

^מ וכמו שהאריך רבינו בענין זה בס"ג האינו שבת שובה תשכ"ז (נדפס בלשון "קדושי" ואל לשבת שובה אות כה, ד"ה נחזור, וד"ה עכ"פ), וכן האריך בזה בס"ג האינו שבת שובה תשכ"א, [דעין שם באורך].

[אָבער] אַז מ'מיינט 'זיך', אפילו [נאָר פאַר] יראַת ה'עוֹנֶשׁ, איז דאָך שוין נישט קיין תשובה מאהבה.

איז דאָך זייער [ווייניג], זעירין אינגן [שיכולין לזכות לזה, וכבר אמרו (סוכה מה:)] ראייתי בני עליה והן מועטין, ווער קאָן 'צוקומען' אפילו דערצו.
האָט מען דאָך ווייטער נישט פאַרענטפערט [מה נעשה אגן יתמי דיתמי].

סב

נאָר אָבער, דער זיידע זכרוננו לברכה אין ישמח משה^ט טוט אויף, אַז דעס וואָס ס'איז אַ חילוק פון תשובה מיראָה און תשובה מאהבה, דאָס איז נאָר תשובה דיחיד. אָבער תשובת הרבים, אפילו ס'איז נאָר מיראָה, נעמט מען עס אָן [למעלה] ווי תשובה מאהבה.

סג

און אַז דער זיידע זכרוננו לברכה זאָגט אזוי, מסתמא האָט מען אַזוי גע'פסק'נט 'בשמים'.

^ט בישמח משה פרשת האזינו: והנה מורי ורבותי, העיקר תשובה 'בלב', החרטה והעזיבת החטא, שיעיד עלינו באמת מי שאמר והיה העולם שלא נשוב עוד כל אחד למעשיו הרעים הידועים לו. והנה תשובת הרבים אין לשער ולהעריך, שכל מה שיוכל היחיד לתקן בעידן עידינים וזמן זמנים טובא, יוכלו הרבים לתקן ברע אחד, כי קל כביר לא ימאס (איוב לו, ה. ע"י ברכות ח), וְאָפֵל בִּי עֲשָׂרָה שְׁכִינָתָא שְׂרָיָא. ○ ועל פי זה ביארחי הפסוק (תהלים סב, י) אִף הֶבֶל בְּנֵי אָדָם קִזְּב בְּנֵי אִישׁ בְּמֵאזְנִים לַעֲלוֹת הֵמָּה מִהֶבֶל יָחִיד, וגם הפסוק (איוב יד, ד) מִי יִתֵּן טְהוֹר מִטְּמָא לֹא אֶחָד. כי ידוע אמרם (אבות ד, יא) כל העושה עבירה 'קונה' לו קטיגור אחד, וכבר פירשו כמו 'קנה' שמים וארץ (לך יד, יט), רצה לומר שמהעבירה 'נברא' משחית ומזיק, והוא הקטיגור. והנה בעת תשובה שלימה דהוא תשובה מאהבה, זדונות נעשו לו זכויות, כמו שידוע אמרם ז"ל בגמרא מסכת יומא (פז:): לא קשיא כאן מאהבה כאן קדושים, כמו ממצות. ○ והנה כתיב אָרְפָּא מְשׁוּבְתָם אֲהָבָם נִדְבָה, ובתשובת הרבים מדבר, דהא כתיב הכל לשון רבים. ויש לדקדק דמה הוא אָרְפָּא מְשׁוּבְתָם, וכי משובתם נרפא, 'הם' נרפאים ממשובתם. ועוד מה זה אֲהָבָם נִדְבָה, ואין נמשך לכאן. והנראה לי בזה, דהא יש להבין איך מזדונות נעשו זכויות, הלא די לפטור בלא כלום, ולמה עוד יהיה חוטא נשכר. אבל נראה לי הדנה ה' צִלְף כְּתִיב (תהלים קכא, ה), ופירשו שהצל עושה כל מה שהאדם עושה, כך כביכול עושה מה שהאדם עושה, במדה שהאדם מודד כך מודדין לו (גמליה יב:), אם הוא אוהב השי"ת, השי"ת אוהבו. ועל פי זה תבין, כי בזמן שעובר מאהבה ואוהב את השי"ת בכל לב ובכל נפש, אם כן השי"ת אוהבו אהבה עזה, ומראה לנגדו פניו שוחקות כדרך אוהב לאהוב. והנה כתיב (משלי טז, טו) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים, אם כן אז נמשך חיות רוחניות ממקור החיות, ובו נעשו מלאכים קדושים, כי נמשך להם חיות ממקור הקדושה, והבן זה כי הוא נכון ואמת בס"ד. והנה מדריגה זו של תשובה מאהבה, לאו כל אדם זוכה לה, והוא קושי המציאות, וסתם תשובה הוא מיראָה. והנה לפי שורת הדין, השב מאהבה, מגיע לו במדה כנגד מדה שיאהבנו הבורא יתברך, ועל ידי זה הזדונות נעשו לו זכויות. מה שאין כך השב מיראָה, אין מגיע לו אהבה זו בדיון, ולכן אין הזדונות נעשו זכויות. והנה רבים ששבו, הוא כמעט מן הנמנע שישבו כולם מאהבה, דלזה צריך אור שכל רב, ואי אפשר שיהיו כולם במדרגה זו, ומסתמא תשובת רבים הוא מיראָה. והנה נחזי אגן, דבעושה תשובה מיראָה לא נרפא העבירה, רק הוא נרפא מן העבירה, דהזדון נעשה שוגג, ואינו נענש על הזדון, וגם העבירה נעשה גוף מת בלא חיות כנודע, אבל לא 'נרפא'. אבל בעושה תשובה מאהבה, הרי נרפא העבירה, כי הזדון נעשה זכות, והרע נעשה טוב. והיינו אומרו ית' בתשובת הרבים, אָרְפָּא מְשׁוּבְתָם דייקא, כי נעשו זכויות, ואף ששבים רק מיראָה ואינם מגיעים אהבת הבורא מן הדין לעושות הזדונות זכויות כנ"ל, מכל מקום אֲהָבָם נִדְבָה' אף שאין מגיע להם, כי נפיש זכותיה דרבים, והוא נכון בס"ד. ○ היצא מזה דבעת תשובת הרבים מעלין הזדונות לזכויות. והנה ידוע דתשרי הוא מזל מאזנים, וגם אז שוקלין במאזנים הזדונות והזכויות, ואז הוא זמן התשובה. וזה הוא ביאור הפסוק, אִף הֶבֶל בְּנֵי אָדָם קִזְּב בְּנֵי אִישׁ, דהיינו דבכל השנה הולכים רק בהבל ובכזב, בְּמֵאזְנִים, רצה לומר בתשרי שהוא מזל מאזנים, או בשעה ששוקלין במאזנים, לעלות המה מהבל, רצה לומר שאז צריכין לעלות המה מהבל, רצ"ל אשר נעשו מהבל צריכין לעלות אל הקדושה, יתד, רצה לומר לזה צריכין להיות 'יחד' בציבור, כי אין היחיד יכול לעשות זאת, והוא נכון בס"ד וכו'. ○ וזה פירוש הפסוק מִי יִתֵּן טְהוֹר מִטְּמָא, שהזדון נעשה זכות, והמשחית יעשה מלאך טהור, לא אָחָד, אין היחיד יכול לעשות זאת, רק בציבור, וגם אז נכון בס"ד.

ער האָט דאָך נישט געזאָגט חס ושלום אַ דָבָר בְּטִלָּה.

סד

זאָגט ער אַזוי, [דזוהו המבואר בפסוק אָרְפָּא מְשׁוּכָּתָם] אֲהֵבֶם נְדָבָה (הושע יד, ה), הַקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גיט צי בְּנִדְבָה, די בְּחִינַת אֲהֵבָה.
אַזוי זאָגט ער אין פֿרשת האַזינו, אין ישמח משה.

סה

ממילא איז דאָך אַ מְצִיאֹת, [אז] ווען אידן קומען זיך צונעזאם, קען זיין [תְּשׁוּבַת הַרְבִּים המכפר גם על חטא זה, שהרי] כָּל בִּי עֲשָׂרָה שְׁכִינָתָא שְׂרִיא (סנהדרין לט.), און הַקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא איז זיך מֵרַחֵם, און ער איז מְקַבֵּל די תְּשׁוּבָה.

סו

ממילא קאָן מען פֿאַרשטיין, איבערדעם קאָן זיין לגבי דעם חטא.
איבערדעם איז הַיָּמִים הָאֵלֶּה זענען זַמָּנִים מְסֻגָּלִים, אַז אידן זאָלן זיך צוזאַמקומען אין די בְּתִי פְּנִסִּיּוֹת און אין די בְּתִי מִדְּרָשׁוֹת, מיט תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים, מיט דְּבוּרִים פֿאַר הַקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מיט 'תְּשׁוּבַת הַרְבִּים'.
אולי יָחוּס, [אז] דער בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים זאָל זיך מֵרַחֵם זיין, און זאָל מְקַבֵּל זיין תְּשׁוּבַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. מ'זאָל נישט זיין חֲלִילָה פֿון די וואָס אַיִן מְכַנְּסִין אוֹתוֹ בְּמַחְצָתוֹ שֶׁל הַקְדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.²¹

[כִּי] בעוֹנֵינוּ הַרְבִּים, זַעֲרִירִין אֵינוֹן וואָס זענען נישט אַרְיִינגעפֿאַלן [בחטא זה], אין דעם דוּר. אין דעם שְׁפִלּוֹת הַדּוּר, אין די גְּרוּיסע ביטערע נְסִיוֹנוֹת.

סז

אַזוי ווי מ'רופט עס אָן, אין די ספרים הקדושים²² ווערט אָנגערופֿן, דער חטא ווערט אָנגערופֿן חטא הַיָּדוּע.
נאָר בעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים ס'איז שוין נישט קיין חטא 'הַיָּדוּע', [שהרי] מ'ווייסט שוין גאָרנישט ווי ווייט מ'איז אַינגעטינקן! מ'שפּירט שוין גאָרנישט!
בעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים, מ'קאָן זיין 'פּוֹל', מָלֵא פֿון די חטאת נְעוּרִים, און מ'זאָגט שְׁלֹם לֵיָּךְ! און מ'איז ביי זיך גאָר 'שיין' נאָך אויכעט!
מ'קאָן זיין ביי זיך גאָר 'שיין'!

²¹ ועיין בויואל משה (ב, קט): וכתב ק"ז הישמח משה זלה"ה בהפטרָה לפרשת ראה, על הכתוב וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה', וזלה"ק באמצע דבריו, כי אם אמנם מעלת האדם הוא שהוא בעל בחירה, בוחר במה שירצה, אבל המעלה הגדולה שיביא את עצמו בבחירתו לגדר שיצא כמעט מן הבחירה, ולא ירצה כי אם רצונו ית"ש. ומזה יגיע למדרגה יותר גדולה, דהיינו שיהיה דבוק כל כך באלקים, עד שיוֹרנו השׁוֹיֵת בדרך יבחר, ולא ידבר כי אם ברצון השׁוֹיֵת, מה שישם אלקים בפיו, ולא יתנועע כי אם ברצון השׁוֹיֵת. ודבר זה עמוק מאוד, עכ"ל הק'.
ומקובלני מבית אבותי, שק"ז זלה"ה אמר זה על עצמו, שלא עשה שום תנועה עד שנאמר לו מן השמים לעשותו. וידענו כמה מעשיות מענינים שהיה משתוקק לעשותם, אלא שלא עשאם עבור שלא נתגלה לו מן השמים לעשותם.

²² כמבואר בגמרא נדה (ג:): אמר רבי אמי, כל המביא עצמו לידי הרהור, אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, כתיב הכא (וישב לח, י) וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה' [פירש"י: אלמא מיקרי רע], וכתביב התם (תהלים ה, ה) כִּי לֹא קָל חַפֵּץ רָשָׁע אֲתָה לֹא יִגְדֹךָ רָע [לא יגור עמך רע].

²³ ומהם בישמח משה על המועדים (לר"ה אות ו) ובייטב פנים (לר"ג מדרות ויום העשור, אות א ואות טז).

²⁴ מלשון הפסוק בפרשת נצבים (כט, יח): וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבְכּוֹ לְאֹמֶר שְׁלֹם יִהְיֶה לִי כִּי בִשְׁרוּת לְבִי אֵלֶּךְ.

מ'שפירט גאָרנישט !

ווער ווייסט שוין [דען] היינט עד היכן הדברים מגיעים, דעם חמר הנושא פון דעם חטא.
אז ס'איז שוין בעונינו הרבים געוואָרן אַ חטא 'שאַין ידוע', בעונינו הרבים ס'איז שוין נישט 'ידוע'.

סח

די פריערדיגע רופן עס אָן חטא הידוע, ווייל יעדערער, חלילה דער וואָס ער איז נכשל געוואָרן אין דעם, האָט דאָס פֿל ימיו געדענקט !
[וכדכתיב] חטאתי נגדי תמיד (תהלים נא, ה).
האָט ער 'אייביג געדענקט', ביי יעדן ענין, ביי יעדן דיבור, ביי יעדער תפלה, און ביי יעדע מצוה, איז געווען נשבר לבו בקרבו !
ער האָט געוואוסט, ער האָט באשאפן אזעלעכע ביטערע מזיקים ! וואָס הן המה היו בעונותינו.

סט

בעונינו הרבים, מ'איז [היינט] אין די גרויסע נסיונות.
[און] מ'לעבט אין די מקומות הטמאים, [וואו] דער אמת, יעדע פסיעה, יעדער טריט, יעדער שריט, איז אנגעבינדן מיט נסיונות ! און מ'ווערט נכשל.

ע

בעונותינו הרבים, ווער קאָן זיך באַרימען [אז] ער איז נישט נכשל געוואָרן, [אז] ער האָט אָפּגעהיטענע אויגן, מיט אַן אָפּגעהיטן האַרץ פון הרהורים רעים, [שעל זה אמרו] (יזמא כט). הרהורי עבירה קשים מעבירה.
ווער קאָן זיך באַרימען אז מ'איז חלילה נישט נכשל געוואָרן.
מי יאמר זפיתי לפי טהרתי מחטאי^{יד} (משלי כ, ט).

עא

ס'איז תסמר שעירות אָנוש !
אז מ'קוקט אריין אין די גמרא, אין זוהר הקדוש, און די אלע ספרי אמת.
אז מ'קוקט אָן וויאזוי מ'זעט אויס.
וויאזוי מ'זעט אויס, 'וואָס' מ'האָט פאַר זיך, וואָס מ'האָט פאַר זיך ליום הפקודה !
וואָס מ'זעט [בספרי אמת] וואָס מ'האָט פאַר זיך.

עב

השם יתברך ירחם על עמו.
ס'קומען די טעג פון גלות מצרים, [ווען] דער בורא פֿל עולמים האָט געהאלפן, אידן זענען ניצול געוואָרן בזכותא דיוסף !

^{יד} וועיין באבן עזרא (משלי שם) על פסוק זה וז': מי זה שיאמר זפיתי לפי מעון נעורי, טהרתי מחטא ילדותי.

השם יתברך זאל קוקן אונזער שפלות, [און דער] שפלות רוח, אז מ'האט אונז אראפגעשיקט אין דעם דור!

מ'האט אונז איבערגעלאזט ערום ויחף!

מי יגדר גדר ומי יעמוד בפרץ!

ס'איז נישטא ווער ס'זאל זיך אויף אונז אומקוקן! אזוי וויי!

במלא מוכן המלה [נתקיים מה שאמרו בגמרא (סוטה מט.) על דור עיקבא דמשיחא] אין לנו על

מי להשען אלא על אבינו שבשמים!

נאר דער בורא כל עולמים!

עג

אמאל איז געווען מנהיגי הדור!

[וואס] מ'האט זיך אומגעקוקט אויפן דור!

[אבער היינט] בעונותינו הרבים, אלע צוזאמען זענען בעונותינו הרבים געכאפט

געווארן - בעונותינו הרבים - מיט דעות נפסדות, וואס ס'איז היפף האמונה, [און] מ'קען

זאגן בעונותינו הרבים מינות און כפירה.

און דאס ברענגט נעבעך אלע עברות! דאס ברענגט אלע טומאות! דעם

תערוכות, און דאס גאנצע.

עד

ישוב הקושיות בפסוק האספו ואגידה לכם

ישוב קושיא י (באופן ראשון)

נאר וואס'זשע דען, וועל מיר צוקומען צו דעם. קודם [לבאר] וואס ער האט

געזאגט פאר ראובן'ן, איני מקרבך ואיני מרחקך עד שיבוא משה (קושיא י).

עה

במדרש מכנה חטא ראובן שנקרא כעין פנים הברית

[ויש לומר דהנה] דער מדרש¹¹ נעמט אן ראובן'ס חטא [כבחינת הפגם של עון זה, שאמר לו

יעקב] אתה חטאת במים, [ועל זה נאמר] פתח כמים. א בחינת מים, דאס איז דאך די ש"ז

חלילה, אזוי זאגן דאך דארט די מפרשי המדרש¹².

הגם ס'איז דאך נישט געווען 'דער' עון, ס'איז דאך נאר געווען בלבד יצועי

אביו¹³. [אבער] מ'האט דאך עס אנגענומען כאילו שכתב.

¹¹ בבראשית רבה (צח, ד): פתח כמים אל תותר וכו'. רבנן אמרי, אתה חטאת במים, יבא משוי ממים ויקרבך, יחי ראובן ואל ימת.

¹² כן פירשו ביפה תואר, וידי משה.

¹³ וכמבואר בגמרא שבת (נה:): אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, שנאמר (וישלח לה, כב) ויהיה בני יעקב שנים עשר, מלמד שכולן שקולים כאחת. אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו (שם), מלמד שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה. ○ תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר, מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו, אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר (תבוא כו, כ) ארור שכב עם אשת אביו, ויבא חטא זה לידו, אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו, עלבון אמו תבע, אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי, עמד ובלבל את מצעה.

לשון יוחי תשי"ז (חלק א) קדשו כא על כל פנים האט מען עס אריינגענומען אין דעם גדר, דער פסוק רופט עס אן [אזוי].

עו
והנה התקנה לפנים הברית הוא שיעסוק בתורה, ולהיות דבוק ומקושר בהתורה הק'
און די 'תקנה' פון דעם, איז נאָר די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה!
נאָר די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה!^{נח}
מ'זאָל זיך האַלטן אין די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה!
מ'זאָל זיין מְקוּשֵׁר בְּאַמֶּת, מ'זאָל נישט אַפּריקן און אַפּרייסן די מַחֲשָׁבָה פון
די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה! און פון דֶּרֶךְ הָאֱמֶת!

עז
וזה שאמר לו יעקב איני מקרבך ואיני מרחקך עד שִׁיבּוּא
מִשָּׁה, דהיינו שִׁבּוּא 'כח התורה' בעולם, ואז יהיה לך תקנה
איבערדעם האט ער געזאגט איני מקרבך ואיני מרחקך עד שִׁיבּוּא מִשָּׁה, [דהיינו]
ווען דער כח התורה וועט אראפקומען בְּעוֹלָם.

עח
הקדמה לישוב קושיא י (באופן שני)
ועוד יש לומר, על פי שפירשתי בפ' וישב דברי המדרש
פלאה, הִלֵּךְ אֵינֶנּוּ, וְאֵי אֵנָה אֵינִי כֹא מַמְעֶשֶׂה בְּלָהָה
אַבער ס'קען זיין [עוד בביאור זה המדרש, לויט] ווי איך האָב געזאָגט דאָס פאַריגע
מאָל [אין] פּרשׁת וישב^ט [לפרש המדרש פליאה על הפסוק שאמר ראובן] (וישב לו, ל) הִלֵּךְ אֵינֶנּוּ,
וְאֵי אֵנָה אֵינִי כֹא, מַמְעֶשֶׂה בְּלָהָה.

עט
וביאתי כי באמת חטא ראובן היה רק בבחינת נזרא עֲלִילָה, שסיבבו כן
מן השמים כדי להיות סיבה ליטול הכבודה מראובן וליתנה ליוסף הצדיק
ווייל דער אָמֶת, [פאַר] ראובן'ן האט מען צוגעפירט דעם חטא [על דרך נזרא עֲלִילָה,
בכדי] ס'זאָל זיין אן עֲלִילָה אָנצוהענגען [א סיבה] אַז מ'זאָל אים צונעמען די בְּכוֹרָה
[וליתנה ליוסף הצדיק].
אַזוי ווי איך האָב דעמאָלטס מאַרִיך געווען, [דהוא] אַזוי ווי מ'געפינט אין מדרש^פ
אַסאך אַזעלעכע זאַכן, [שעל זה נאמר] נזרא עֲלִילָה עַל בְּנֵי אָדָם (תהלים סו, ה).

^{נח} עיין ברמב"ם (איסור"ב כב, כא) וז"ל: גדולה מכל זאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו
בחקמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר (משלי ה, יט) אֵילַת אֲהָבִים
יַעֲלֶת חַן יִדְדֶיהָ יִרְוֶךְ כָּל עֵת בְּאַהֲבָתָהּ תִּשָּׁגָה תָמִיד.
^ט בסעודה הודאה כ"א כסלו, מוצ"ש וישב תשי"ז (לשון קדשו קונטרס ג). ועיין זה גם בס"ג האזינו שבת שובה
תשכ"ד.

^פ בתנחומא וישב (סימן ד): יוסף הורד מִצְרִימָה (וישב לו, א). זה שאמר הכתוב (תהלים סו, ה) לָכוּ חֲזוּ מַפְעָלוֹת
אֱלֹקִים 'נזרא עֲלִילָה' עַל בְּנֵי אָדָם. אמר רבי יהושע בן קרחה, אף הנוראות שאתה מביא עלינו, בעלילה את
מביאין. בא וראה, כשברא הקב"ה את העולם, מיום הראשון ברא מִלֶּאךְ הַמּוֹת. מנין, א"ר ברכיה משום שנאמר
(בראשית א, ב) וַחֲשָׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם, זה מלאך המות המחשיך פניהם של בריות. ואדם נברא בששי, ועלילה נתלה
בו שהוא הביא את המיתה לעולם, שנאמר (שם ב, יז) כִּי יוֹם אֶכְלֶךְ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת. משל למה הדבר דומה, למי
שמבקש לגרש את אשתו, כשבקש לילך לביתו כתב גט, נכנס לביתו ונהגט בידו, מבקש עלילה ליתנו לה, אמר

פ

ונמצא שזה היה לראובן להתנצלות על חטאו, כי היה בזה צורך עבור יוסף הצדיק, ולכן כששב אל הבור וראה כי יוסף איננו, אמר וַאֲנִי אָנֹכִי בָּא מִמַּעֲשֵׂה בְלָהָה

איבערדעם האָט ער געהאַט אַ הַתְּנַצְלוֹת אויף דעם חַטָּא, אַז [ס'איז ווייל] יוֹסֵף הַצַּדִּיק בְּכוֹר.

איבערדעם האָט ער געזאָגט הַיֵּלֶד אֵינְנִי, אַז ער האָט געזען [אַז] יוֹסֵף הַצַּדִּיק איז נישטאַ, איז דאָךְ נישטאַ דעם הַתְּנַצְלוֹת, וַאֲנִי אָנֹכִי בָּא מִמַּעֲשֵׂה בְלָהָה, [דהאיך יהיה לי מעתה תירון והתנצלות על מה שחטאתי במעשה בלהה].

פא

יָשׁוּב קוֹשִׁיא * (באופן שני)

על כל פנים איז דאָס האָ בָּהָא תְּלִיא, ווייל יוֹסֵף האָט געברויכט איבערנעמען די בכורה, איז ראובן געווען פֿאַרענטפּערט אויפן חַטָּא.

פב

והנה אחר כך כשראו שיוסף נעשה מלך ומושל במצרים על כוחות הטומאה, ועל ידי זה הוא שזכו אחר כך לקבלת התורה, אז נתגלה מה שיוסף היה ראוי לבחינת בכור וגדולה, לצורך קבלת התורה

און 'ווען' האָט מען דאָס געזען אַז יוֹסֵף הַצַּדִּיק האָט געברויכט צו זיין [הגדול שבהם ובחינת בכור, זה היה בזמן 'קבלת התורה, שאז ראו למפרע] אַז ער האָט געברויכט צו ווערן מֶלֶךְ אין מַצְרַיִם [און] ממילא האָט ער געברויכט האָבן אַלדינגס [אין די הענט], כדי ער זאָל האָבן דעם כַּח הַמּוֹשֵׁל, און דורכדעם האָט ער מוֹשֵׁל געווען [אויך] אויף טוֹמָאת מַצְרַיִם, און דורכדעם זענען אידן געבליבן ביי די קְדוּשָׁה, איז מען צוגעקומען צו קְבֻלַּת הַתּוֹרָה (וכדלעיל באות לב-לו בשם הוזהר והישמח משה).

פג

ונמצא דאצאל קבלת התורה נתגלה היטב ענין ההתנצלות שהיה לראובן אל חטאו, כי היה זה סיבה מן השמים שיותן בחינת הבכורה והגדולה ליוסף הצדיק, כדי שיזכו ישראל לקבלת התורה

ממילא ביי קְבֻלַּת הַתּוֹרָה איז מען געוואָר געוואָרן אַז יוֹסֵף הַצַּדִּיק האָט דאָרט געמוזט זיין, ער האָט געמוזט האָבן די גְּדוּלָּה אין מַצְרַיִם, ממילא איז ראובן געווען פֿאַרענטפּערט אויפן חַטָּא אויך, אַז מ'האָט אים צוגעפירט מן הַשָּׂמַיִם כדי מ'זאָל צונעמען [את הבכורה מראובן, וליתנה ליוסף הצדיק].

לה מזגי לי את הכוס שאשתה, מזגה לו, כיון שנטל הכוס מידה אמר לה הרי זה גיטך, אמרה לו מה פשעי, אמר לה צאי מביתי שמוזגת לי כוס פשור, אמרה לו כבר היית יודע שאני עתידה למזוג לך כוס פשור, שכתבת הגט לה ובהיאתו בידך. אף כך אמר אדם לפני הקב"ה, רבש"ע עד שלא בראת עולמך קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך אמון, שכך כתיב (משלי ח. ל) וְאֶהְיֶה אֲצִלּוֹ אִמּוֹן וְאֶהְיֶה שֶׁשְׁעוּעִים יוֹם יוֹם, ב' אלפים שנה, וכתוב בה (חקת יט, יד) זאת הַתּוֹרָה אֲדָם כִּי יָמוּת בְּאֶהֱלָה, אלולי שהתקנת מות לבריות היית כותב בה כך, אלא באת לתלות בי את העלילה, הוי נורא עֲלִילָה עַל בְּנֵי אָדָם. ○ וכן אתה מוצא שאמר לו הקב"ה למשה (דברים א. לה) אִם יִרְאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרָע הֵנָּה אֵת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה וגו', איש זה משה, דכתיב (בהעלותך יב. ג) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עִנּוּ, האיש המסויים באנשים וכו'. וכן הוא אומר (שמות ו. א) עֲתָה תֵרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה, במלחמת פרעה אתה רואה ואין אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים. וכיון שאמר להם שמעו נא המורים (חקת כ. י), אמר לו הקב"ה (שם, יב) לֹכֵן לֹא תִבְיֹאוּ אֶת הַקֶּהֱל הַזֶּה, הוי נורא עֲלִילָה. ○ וכן הוא אומר ביוסף (וישב לו, ד) וַיִּרְאוּ אָחִיו כִּי אֹתוֹ אֶהְיֶה וכו', היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת יְדֵעַ תְּדַע (לך טו, ג) והביא עלילה לכל דברים אלו, כדי שיאהב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו ומכרו אותו לישמעאלים ויורידוהו למצרים, וישמע יעקב שיוסף חי במצרים, וירד עם השבטים וישתעבדו שם. הוי יוֹסֵף הַיֵּלֶד מַצְרִימָה, אל תקרי 'הוריד' אלא 'הוריד' את אביו והשכטים למצרים וכו'. כך הקב"ה היה מבקש לקיים גזירת יְדֵעַ תְּדַע, והביא עלילה לכל אלו הדברים וירדו למצרים ופרעו את השטר, לכן נאמר יוֹסֵף הַיֵּלֶד מַצְרִימָה, הוי נורא עֲלִילָה וגו'. [נועין בכל ענין זה באורך בויאל משה (ב, יט), ועוד בכמה מקומות בדברי רבינו].

פד

וזה שאמר לו יעקב איני מקרבך ואיני מרחקך עד שִׁבְאָה מִשָּׁה, דהיינו זמן קבלת התורה, דאז יתגלה הסיבה על חטאך, ויהיה לך תקנה גמורה להתקרב

איבערדעם האָט ער געזאָגט איני מקרבך ואיני מרחקך עד שִׁבְאָה מִשָּׁה. ווען מִשָּׁה איז געקומען, אין זמן פון קבלת התורה, האָט זיך 'אַרויסגעשטעלט' אַז דאָס איז געווען אַ הֶכְרַח [מה שחטא ראובן, בכדי] אַז יוֹסֵף הַצַּדִּיק זאָל האָבן די בְּכוֹרָה, [וועל יד יזה יוכלו ישראל לבוא לידי קבלת התורה].

ממילא איז דאָס געווען [רק בבחינת] נוֹרָא עֲלִילָה על בְּנֵי אָדָם, [ומטעם דכתיב] וּבְחַלְלוּ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה לְיוֹסֵף הַבְּכוֹרָה [דברי הימים א' ה, א]. [וואָרן] ס'האָט אַזוי געברויכט צו זיין, [ווייל] די מַחֲשָׁבָה [של יעקב] איז געווען אויף אים [יוסף], אַזוי זאָגט דאָךְ די גמרא^{סא}.

אַזוי ווי איך האָב שוין דעמאָלטס^ט שוין מאַריר געווען.

[ממילא] איז דאָס האָ בְּהָא תְּלִיא [קירובו של ראובן, בביאתו של משה, דהיינו בקבלת התורה].

קמר

המשך דברי התעוררות לימי השוכבי"ם

היִצָּא לָנוּ מִזֶּה, לאַמיר צוריקגיין.

דער אָמֶת, אויף דעם חָטָא הִידוּע, איז זייער שווער צו טון תְּשׁוּבָה שְׁלִימָה. נאָר אַזויפיל קאָן מיר זיך פאַרלאָזן, נאָר אויף דעם איינעם, אויף תְּשׁוּבַת הָרָבִים. בְּרַבִּים, אידן אינאיינעם, ווען מ'קומט זיך צונעזאם, ביי יעדע תְּפִלָּה, ווען מ'קומט דאווענען צופרי און אויפדערנאכט, דאָרף מען נישט פאַרגעסן [פון דעם]. מ'זאָל נישט פאַרגעסן פון אָמֶת'דיגע הִרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, אויף דעם חָטָא. [און] מ'זאָל בעטן זיך ביים באַשעפער מ'זאָל נִיצוֹל ווערן אויף ווייטער.

קמה

דער אָמֶת, ברויך מען סײַעֲתָא דְשִׁמְיָא מ'זאָל נִיצוֹל ווערן. [כי] בעונינו הרבים איז דאָס שְׁפִלוּת אַזוי גרויס. ס'איז דאָ אַסאַךְ אידן וואָס טוט זיי אָמֶת'דיג וויי דאָס האַרץ, זיי העטן געוואָלט זיין אָפּגעהיטן פון דעם חָטָא.

קמו

און עקסטערדעם [איז דא אַזעלכע וואָס] מ'נעמט זיך גאָרנישט אינאָכט. מ'לא די וואָס זיי ווייסן שוין גאָרנישט, זענען גאָרנישט בְּכָלל יִדְעָה, איז עס איבערהויפט נישט קיין חָטָא ה'יִדּוּע'. נאָר [אפילו] די וואָס זיי ווייסן נאָך, [איז] בעונינו הרבים מ'ווערט געכאַפט דערינען [נאָך] איידער מ'איז געוואָר געוואָרן, נאָך איידער מ'ווייסט עפעס, [און] מ'ווערט נָכָשֶׁל.

^{סא} בגמרא בבא בתרא (קכג): בעא מיניה ר' חלבו מרבי שמואל בר נחמני, מה ראה יעקב שנטל בכורה מראובן ונתנה ליוסף, מה ראה, ובחללו יצועי אביו כתיב, אלא מה ראה שנתנה ליוסף וכו', אלא ר' יונתן רבך לא כך אמר, ראויה היתה בכורה לצאת מרחל [פירש'': שתלד רחל את יוסף קודם שתלד לאה את ראובן, דליהוי יוסף ראשית אונן דיעקב], דכתיב (וישב לו, ב) אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, אלא שקדמתה לאה ברחמים [בתפלה], ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל [לקמיה מפרש], החזירה הקב"ה לה.

ויעיין בוזהר הק' (ח"א רכו): לְיוֹסֵף יֵשִׁית יָדוֹ עַל עֵינָיו (ויגש מו, ד), יוֹסֵף וַיֵּדָא, דְּהָא הוּא בּוֹכָא דְהִרְהוּרָא דְלָבָא וכו'. ובגין דידע קודשא בריך הוא טמירא דא, אַתְּבִשֵּׁר לִיה בְּיוֹסֵף, דְּהָא כָּל רַחֲמִימוּתָא בֵּיה תְּלִיא. [ויעיין עוד ביאור הענין בגארא דכלה פרשת פינחס (ע"פ ראובן בכור ישראל)].

קמז

איבערדעם ברויך מען האָבן דעם גרויסע זְהִירוּת, [הן] פֿאַר זיך, און [הן] וואָס מ'דאַרף אַכטונג געבן אויף די קינדער !

יעדער טאַטע איז מ'חויב [אז ער זאָל] אַ שטרענגע השגחה האָבן אויף זיינע קינדער, פון קליינווייז אויס. [אז] זיי זאָלן נישט חלילה מיטגעריסן ווערן מיטן אַשמת הדור, מיט דעם גרויסן שפּילות.

[כי] בעונינו הרבים וואָס דער בעל דְבַר פֿאַרפֿירט.

מ'מיינט ס'איז אַ שפּיל־עכל, מ'מיינט חלילה ס'איז גאַרנישט. [אָבער] בעונותינו הרבים מ'איז זיך מאַבד דאָס נפֿש ! אויף לעולם ועד !

איבערדעם ברויך מען האָבן דעם גרויסע זְהִירוּת, און די גרויסע שְׁמִירָה, [הן] אויף קינדער, און [הן] אויף זיך אליין.

קמח

השם יתברך ירחם, און זאל מְקַרֵב זיין לְבָבוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

השם יתברך זאל מאַיר עינים זיין.

הגם מ'האָט נישט גענוג זכּוּתִים דערויף, אָבער ס'איז דאָך דאָ גרויס רחמי שְׁמִים, וואָס ווייסט מען.

קמט

דער אַמֶּת איז, אין די אַלע זאַכן זענען דאָך דאָ באַהאַלטענע זאַכן, וואָס אונז זעמיר נישט מְשִׁיג.

וויאָזוי דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים איז מְקַרֵב בְּעָלֵי תְשׁוּבָה [וחותר חתירה לקבל בתשובה], דאָס קאָן מען גאַרנישט מְשִׁיג זיין.

איז דאָ דְּרָכִים [הרבה למקום] וואָס מ'האָט נישטאַמאַל מְגַלָּה געווען, [דרק] הַלְכוֹת וואָס מ'ברויך זיך אויפצופירן, בְּהִכָּרַח הָאֵט מען דאָך געמוזט מְגַלָּה זיין 'אַלעס'. אָבער אין די עֲנִינִים [של עולם הבא], איז מען נאָר מְגַלָּה [בדרך כלל].

קנ

אַזוי ווי די גְּאוּלָּה, דער רמב"ם זאָגט^כ [אז נאָר] בְּדֶרֶךְ כָּלל ווייסט מען, אָבער פונקטליך וויאָזוי ס'וועט אויסזען [לאחר הגאולה], קען מען נישט וויסן.

[און] אַזוי קאָן מען נישט פונקטליך וויסן וויאָזוי ס'זעט אויס לעולם הבא.

קנא

די זאַכן וואָס זיי שטייען, זענען אַמֶּת. אָבער אף על פי כן [יש עוד הרבה דרכים נסתרים מה שלא נתגלה לנו], וויאָזוי אַלעס ווערט דורכגעפֿירט, און וואָס ס'איז נאָך פֿאַרהאַנדן בְּחִינּוֹת, מיט עֲצוֹת.

^כ ברמב"ם מלכים (יב, ב): אמרו חכמים (ברכות לד: וסנהדרין צט.) אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבור מלכיות בלבד. יראה מפשוטן של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא ליישר ישראל ולהכין לבם, שנאמר (מלאכי ג, כג) הנה אֶנְכִי שֶׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי וגו' וכו'. ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבא אליהו. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן, לא ידע אדם איך יהיו, עד שיהיו, שדברים סתומים הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו, ועל כל פנים אין סידור הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת, ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן, ולא ישימם עיקר, שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה, וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים (סנהדרין צז:) תפח רוחם של מחשבי הקצים, אלא יחכה ויאמין 'בְּכָל הדבר', כמו שביארנו.

קנב

דער בורא פל עולם'ים האט אן 'אוצר הגדול' של מתנת חנם, פאר די וואס זענען נישט ראוי¹⁰.

דארף מען זיך בעטן צום באשעפער, ער זאל אונז מזה זיין פון דעם אוצר הגדול של מתנת חנם.

השם יתברך יפן ברחמי לעמו¹¹.

[ווען] מ'קוקט אן וויאזוי מ'זעט אויס.

קנב

ישוב הקושיות בפסוק ויחי יעקב

מיט דעם וועל מיר צוקומען פארוואס האט ער גראד אנגעהויבן ויחי יעקב 'בארץ מצרים' [דייקא, שעל שנים אלו נאמר] ויחי יעקב (קושיא א).

און [לכאור גם מה שכתב רש"י] משמת יעקב נסתמו עיניהם ולבם, נסתמו מצרת השעבוד (קושיא ב-ד).

קנב

ישוב קושיא ב (באופן ראשון)

מכאור בדברי חכ"ל דיציאת מצרים היה נס יותר גדול משאר הנסים, וכי בטבע לא היה יכול אף עבד לברוח ממצרים בכל אלו השנים, לפי שסבבוהו מצרים בכח הכשפים שלא יוכלו לברוח משם

לעולם איז דאך אזוי.

שטייען שטייט דאך (יתרו יח, א) כי הוציא ה' את ישראל ממצרים, [ופירש"י¹² דעס גרעסטע נס איז געווען [יציאתן ממצרים]. ווארן זיי האבן ארום געמאכט מיט כשפים¹³ אז קיין עבד האט נישט געקאנט אנטלויפן פון מצרים.

¹⁰ כמבואר בשמות רבה כי תשא (מה, ה-ו): ויאמר ה'אני נא את כפרך (תשא לג, יח), נתאוה לעמוד על מתן שכרן של צדיקים ושלותן של רשעים וכו'. ויאמר ה' הנה מקום אתי וכו'. ויחטית את כפי, אמר לו הקב"ה אני מראה לך מתן שכרן של צדיקים שאני עתיד ליתן להם באחרית הימים. אמר רב אסי, הסעודה של גן עדן ראו נביאים, ומתן שכרן לא ראו, שנאמר (ישעי' סד, ג) עין לא ראתה אלקים וזולתך יעשה למחפה לו, וכן דוד אמר (תהלים לא, כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. ○ מה כתיב למעלה (תשא שס, יט), ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך, מדת הטוב ומדת הפורענות, ויחתי את אשר אהן, באותה שעה הראה לו הקב"ה את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתקנין לצדיקים, והוא אומר האוצר הזה של מי הוא, והוא אומר של עושי מצות, והאוצר הזה של מי הוא, של מגדלי יתומים, וכל אוצר ואוצר. ואחר כך ראה אוצר גדול, אמר האוצר הזה של מי הוא, אמר לו מי שיש לו אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו, אני עושה לו חנם ונותן לו מזה, שנאמר ויחתי את אשר אהן, למי שאני מבקש לחון, וכן ויחמתי את אשר ארחם.

ובתנחומא כי תשא (סימן כז): ויחתי את אשר אהן וגו', באותה שעה הראה לו כל אוצרות של מתן שכרן של צדיקים של כל אחד ואחד לפי מעשיו. והוא שואל האוצר הזה של מי הוא, והוא אומר של בעלי תורה, והאוצר הזה של מי הוא, של מכבדיהם. הוא מראה לו אוצר 'גדול מכולם', הוא אומר רבש"ע האוצר הגדול הזה של מי, אמר לו מי שיש לו מעשים טובים אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו, חנם אני עושה ונותן לו מזה, שנאמר ויחתי את אשר אהן ויחמתי את אשר ארחם. - [ויעין באורך בענין זה בדרשת הושענא רבה תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס שיא, ח"א)].

¹¹ מלשון קדושת כתר: ממקומו הוא יפן ברחמי לעמו, ויחון עם המיחדים שמו וכו'.

¹² ברש"י יתרו (יח, א): [וישמע יתרו וגו'] את כל אשר עשה אלקים. להם, בירידת המן ובבאר ובעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כולם.

ומקורו במכילתא (יתרו, פרשה א): כי הוציא ה' את ישראל ממצרים. מגיד ששקולה יציאת מצרים כנגד כל הנסים וגבורות שעשה הקב"ה לישראל.

פון מצרים האָט נישט געקאָנט אַנטלויפֿן קיין עבֿד, [ווייל] ס'איז געווען אַרומגערינגלט מיט קשפים.

קנה

ולפי זה יש לומר דאף בזמן שיוסף הצדיק היה חי, ולא יכלו לשעבד בישראל בפועל, מכל מקום כח אלו הכשפים כבר התחילו בימיו תיכף משמט יעקב אבינו

איבערדעם פון ווען אָן די קשפים האָבן זיך אָנגעהויבן [התחיל השעבוד].

[וממילא] קען טאַקע זיין, [דהגם כי כל זמן וואָס] יוסף הצדיק איז געווען אַ מלך האָט מען [טאַקע] נישט געקענט [לשעבדם בפועל], מ'האָט זיי נישט געקענט וויי טון.

קנו

מה שאין כן כל זמן שיעקב אבינו היה חי, הוא ביטל את כח הכשפים ולא היה להם שום שליטה, וכדרך שמצינו בגמרא אצל רבי חנינא

אַבער [לשלוט] איבער די קשפים, איז נאָר געווען איין יעקב אבינו [שהיה לו הכח לבטלם].

[והוא כעין שמצינו אצל רבי חנינא שלא היה מתיירא מן הכשפים באומרן] אין עוד מלבדו כתיב. דנפיש זכותיה¹⁰, [אז] ער האָט מבטל געווען די קשפים.

ולהלן ברש"י שם (יח, ט): [ויחד יתרו על] כל הטובה. טובת המן והבאר, והתורה. ועל כולן אָשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא. ומקורו במכילתא (שם): עתה דרעתי כי גדול ה' (יתרו שם, יא) וכו'. אמרו, מתחלה לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, שהיתה סוגרת ומסוגרת, ועכשיו הוציא ששים רבוא בני אדם ממצרים, לכך נאמר כי גדול ה'.

¹⁰ כמבואר בוזהר הק' (ח"ב דף כד: כה): לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם (וארא ו, ו). רבי יהודה אָמר, הא' קרא אפסא הוא, דקתיב והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים בקדמיתא, ולביתר והוצאתי אתכם מעבודתם, ולביתר וגאלתי אתכם, הנה ליה למימר מעיקרא וגאלתי אתכם, ולביתר והוצאתי אתכם. אלא עקרא דכלא בקדמיתא, דקעא קודשא בריך הוא לבשרא לון שבבבא דכלא בקדמיתא. אָמר רבי יוסי, והא שבבא דכלא, ולקחת אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים, ואָמר ליה לביתר. אָמר ליה, בההוא זמנא לית להו שבבא אלא יציאה. דחשיבי דלא יפקון מעבודתהון לעלמין, בגין דהו חמאן תמן דכל אסירי דהו בינייהו מקשרו לון בקשרא דחשוי, ולא יכלין לנפיקא מבינייהו לעלמין. ובגין כך, מה דחביב עלייהו מכלא אַתבשרו ביה. ובילקוט דאובני פרשת בא (אות מג): עשו מצרים כלבים של זהב בכשפים, שאם יביא אדם לשם היו נובחים, וקולן היה הולך בכל ארץ מצרים מהלך מ' יום, ומשה שותקן [בשעת יציאת מצרים], שנאמר (בא יא, ו) וכלל בני ישראל לא יחרץ קלב לשנו וכו'. מדרש.

ובש"ך על התורה (שמות א, א. ד"ה הבאים): אין עבד יוצא ממצרים, שסתומה בכל מיני כישופים כדי שלא יצא שום אחד מהם. ומה עשו מצרים, היה לה עשרה פתחים, ועשו בכישוף על כל פתח צורה, כמו שתאמר בפתח אחד עשו צורת סוס, ובפתח אחד עשו צורת חמור, ובפתח אחד עשו צורת כלב, וכן בכל פתח עשו צורה מהצורות הנמצאות במדינה וכו', וצורת אדם על הכל, כדי שאם יברח אחד ידעו מאיזה פתח ברח. כי בכישוף עשו שאם יצא מאיזה פתח שאותה צורה צועקת מיד, וכן אותן הבהמות שהם מאותו המין כולם צועקים, ובוזה ידעו מאיזה פתח ברח ויירדפו אחריהם. ועל פי הדיבור יצאו מהפתח של צורת הכלב, לפי שהם יותר מצוים אצל הכל, והם עזי נפש. ולפרסם נסיו ולהודיע נפלאותיו, ולהודיעם שהוא ב"ה שולט על כל הכוחות כולם ואין מי יאמר לו מה תעשה, והכל הם ברשותו ותחת ידו וברשותו עשו כל מה שעשו, וכל מה שעשו לא הועיל לבטל רצונו יתברך, [לכן] יצאו הפתח של צורת הכלב וגאלם פיהם, שנאמר (בא יא, ו) וכלל בני ישראל לא יחרץ קלב לשנו, למאש שהיא צורת אדם, ויעד בקהמם שהם שאר צורות. ועל זה נקראת מצרים, מלשון מצור ומצוק.

¹⁰ כמבואר בגמרא סנהדרין (טו:): אמר רבי יוחנן, למה נקרא שמן 'קשפים', שמכחישין פמליא של מעלה [פירש"י: כשפים נוטריקון כחש פמליא של מעלה, שעל מי שנגזר לחיות ממתין]. אָן עוד מלבדו [ונאחזק ד, לה], אָמר רבי חנינא אפילו לדבר כשפים [פירש"י: אפילו לדבר כשפים אין בהן כח לפני גזירתו, שאין כח מלבדו]. והיא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא (לעשות לו משפוח), אָמר לה אי מסתייעת זילי עבידי [אם אָת מצלחת לעשות לי מכשפות, עשין], אָן עוד מלבדו כתיב [ואם המקום חפץ בי לא תוכלי להרע, ואם תוכלי, מאתו יצא ואני מקבלן]. אָיני, והאמר רבי יוחנן, למה נקרא שמן 'מכשפים', שמכחישין פמליא של מעלה. שאני רבי חנינא דנפיש זכותיה [ונמסר נפשיהו משמא לאצילה].

קנו

מה שאין כן לאחר פטירת יעקב התחיל מיד כח הכשפים, וכבר ראו זאת בני ישראל ממה שיוסף הוצרך ליטול רשות מפרעה שיוכל לצאת משם לצורך קבורת יעקב

קען זיין, נאך זיין פטירה האבן זיי שוין געזען דעם 'שעבוד' [מכוחות הכשפים], זיי האבן שוין נישט געקענט ארויס.

[שהרי] זיי האבן שוין געזען, [ווי] מ'האט זיך דאך געמוזט בעטן ביי פרעה'ן - יוסף הצדיק - מיט פמה תחבולות, אז ס'זאל [קענען] מקיים ווערן דער דיבור פון יעקב אבינו [שאמר ליוסף וינשאתני ממצרים ויקברתני בקברתם].

זיי האבן שוין געזען אז מ'מוז זיך אזוי בעטן [לפרעה, שישכים לזה, כי לא יכלו עוד לצאת משם בלי רשותו].

קנה

המשך ישוב קושיא ב, עם ישוב קושיא ד [באופן ראשון]

ומבואר בגמרא שרק עבור השבועה שנשבע יוסף ליעקב הוא שנתן לו פרעה רשות לצאת, ומתחילה אף אמר לו שישאל על השבועה, אלא שיוסף השיב דאם כן ישאל גם על השבועה שנשבע לפרעה שלא יגלה מה שפרעה אינו מכיר בלשון הקודש [ובזה מובן גם הטעם למה הוצרך יעקב 'להשבעו', ולא היה סני בציווי לחוד, כי היה צורך בזה כדי שיוכל לקיים הציווי]

[וכדחזינו כי יעקב אבינו] ער האט אים [יוסף] געהייסן שווערן [וינשאתני ממצרים ויקברתני בקברתם. ולכאורה] פארוואס האט ער דען געשוואוירן, האט ער אים דען נישט געגלייבט אן א שבועה.

נאָר וואָס דען, ער האָט אַנדערש נישט געקאַנט פּוֹעל'ן [אצל פרעה] ווען נישט [שהיה נשבע ליעקב], - [ווי] ער האָט דאָך אים געזאָגט איתשל אדידך^ט, - ווען נישט די שְׁבוּעָה.

[דעל הפסוק] עֲלֶה וּקְבֹר אֶת אָבִיךָ פֶּאֶשֶׁר הִשְׁבִּיעְךָ [בפרשת נ, ו], זאָגט דאָך רש"י^ט [אז] ווען נישט די שְׁבוּעָה העט ער אים טאַקע נישט גיווען געלאָזט.

נאָר וואָס דען ער האָט אויף אים געהאַט אַ כַּח, ער העט זיך גיווען שוואל געווען אויף דער שבועה וואָס ער האָט געהאַט ער זאָל נישט אויסזאָגן פון זיין [נישט קענען] לָשׁוֹן קוֹדֵשׁ, אזוי זאָגט דאָך די גמרא^ט.

קנט

אַבער על כל פנים האבן זיי שוין געזען, זיי האבן שוין געזען אז מ'מוז האבן א שְׁבוּעָה, זיי האבן שוין געזען אז מ'ליגט שוין אינעם גִּלְוֹת, דאָס איז גענוג א גרויסער שְׁעָבוֹד.

^ט ברש"י (נ, ו): פֶּאֶשֶׁר הִשְׁבִּיעְךָ. ואם לא בשביל השבועה, לא הייתי מניחך. אבל ירא לומר עבור על השבועה, שלא יאמר אם כן אעבור על השבועה שנשבעתי לך שלא אגלה על לשון הקודש שאני מכיר עודך על שבעים לשון, ואתה אינך מכיר בו, כדאיתא במסכת סוטה (מובא להלן).

^ט בגמרא סוטה (לז, א): אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בשעה שאמר לו פרעה ליוסף ובלעדיך לא ירים איש את ידו וגו' (מקץ מא, מד), אמרו איצטגניני פרעה, עבד שלקחו רבו בעשרים כסף תמשילו עלינו. אמר להן, גונוי מלכות [פירש"י: גונוי מלכות, בחכמה גבורה ויופי] אני רואה בו. אמרו לו אם כן יהא יודע בשבעים לשון, בא גבריאל ולימדו שבעים לשון, לא הוה קצמר, הוסיף לו אות אחת משמו של הקב"ה, ולמד, שנאמר (תהלים פא, ו) עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף שָׁמוּ בְּצִאֲתוֹ עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם שָׁפֵת לֹא יִדְעָתִי אֲשַׁמֶּעַ. • ולמחר, כל לישנא דאישתעי פרעה בהדיה, אהדר ליה. אישתעי איהו בלשון הקדש, לא הוה קא ידע מאי הוה אמר. אמר ליה אַגְמָרִי, אגמריה ולא גמר. אמר ליה אישתבע לי דלא מגלית, אישתבע לו. כי אמר לו אֲבִי הִשְׁבִּיעֲנִי לֵאמֹר [בפרשת נ, ה], אמר ליה זיל איתשיל אשבעתך [השאל לחכמים שיתירוה לך]. אמר ליה 'ואיתשלי נמי אדידך'. ואף על גב דלא ניחא ליה, אמר ליה (שם, ו) עֲלֶה וּקְבֹר אֶת אָבִיךָ פֶּאֶשֶׁר הִשְׁבִּיעְךָ.

קס

ולדרכינו מיושב גם כן מעם שהועמד הסתימה אצל ענין יְחִי יַעֲקֹב, כי בכאן נזכר בפסוקים ענין השבועה שהשביע יעקב ליוסף, אשר מזה הבינו שכבר התחיל השעבוד בענין מה שאין יכולין לצאת עוד מנבול מצרים

איבערדעם הייבט ער אָן [די 'סְתוּמָּה' טאַקע] [ביים יְחִי יַעֲקֹב, ווייל] פון דער פּרָשָׁה אָן [ממה שהוצרך יעקב להשביע את יוסף] הָאָט מען שוין געזען אַז נאָך יעקב אבינו'ס הִסְתַּלְקוּת [יתגבר כח הכשפים ולא יוכלו עוד לצאת משם].

קסא

ישוב קושיא ב (באופן שני)

ועוד יש לפרש דענין התחלת השעבוד שהזכיר רש"י, הכוונה על שעבוד הנפש תחת הכוחות של טומאת מצרים. וזה התחיל מעט מעט, מיד לאחר שנסתלק יעקב אבינו

אָדער אפשר גאָר טאַקע [אפשר לפרש הענין עוד, על דרך] ווי איך האָב אָנגעהויבן פריער [באות מ] [דעיקר שעבוד מצרים היה מה שהיו משוקעים] אין די מ"ט שְׁעָרֵי טוּמָאָה.

[און] די מ"ט שְׁעָרֵי טוּמָאָה זענען דאָך אויך נישט געוואָרן 'אויפֿאַמאַל'. נישט אין איין מינוט איז מען אַריינגעקומען אין די מ"ט שְׁעָרֵים, [נאָך] דאָס האָט אויך געדויערט יאָרן לאַנג.

[און אזוי] זעט מען דאָך [אַז] אפילו ווען ס'איז [שוין] געווען חרות גמור [משעבוד חומר ולבנים, בשנה האחרונה], אָבער די שְׁעָרֵי טוּמָאָה זענען אויף זיי געלעגן [וכדלעיל שם].

קסב

דאָס איז די זעלבע זאך [בענין התחלת השעבוד שהזכיר כאן רש"י].

[ווען] יעקב אבינו איז נִסְתַּלֵּק געוואָרן, האָבן זיי געזען [אַז] די טומאת מִצְרַיִם 'הייבט אָן' שוילט צו זיין.

[והלא] דער עיקר יִצְיָאָת מִצְרַיִם איז דאָך דעס, [אַז] מ'איז אַרויס פון די שְׁעָרֵי טוּמָאָה, ווי מ'זאָגט [ואתחנן ד, כ] 'וַיִּצְיָאֵנוּ מִכּוּר הַבְּרָזִל' מִמִּצְרַיִם^א, [דהיינו] פון די שְׁעָרֵי טוּמָאָה.

קסג

ישוב קושיא ג

ולזה כתב רש"י הלשון נִסְתַּמּוּ 'עֵינֵיהֶם וְלָבָם', דהכוונה על הנסיונות שבשמירת עינים והלב, ובאזהרת הכתוב וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי 'לִבְכֶּם' וְאַחֲרֵי 'עֵינֵיכֶם'

[וממילא] איז געווען נִסְתַּמּוּ 'עֵינֵיהֶם וְלָבָם', [ווייל] דאָס האָבן זיי באלד דערשפירט, [והוא על דרך הכתוב] וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי 'לִבְכֶּם' וְאַחֲרֵי 'עֵינֵיכֶם' [שלה טו, לט], דאָרט הייבט זיך עס אָן [בהלב והעינים]^ב, פלוצים האָט זיך אָנגעהויבן די טומאת מִצְרַיִם.

^א ופירש רש"י [ואתחנן שם]: הוא כלי שמזקקין בו את הזהב.

^ב עיין בזה בשל"ה הק' (מסכת פסחים, פרק תורה אור אות יג. ועוד בכ"מ). ועיין בילקוט ראובני (ערכים, ערך מצרים, אות כג) וז"ל: ענין גלות מצרים וכו' כי נתקלקלו הדורות וכו' ואח"כ רצה הקב"ה לטהר הקדושה ולקבל ניצוצות הקדושה, והנניס כסף הנקי תוך כור הברזל, עבודת מצרים, תוקף הקליפות, ושם נתקבצו כל הניצוצות אל רוב הכסף הנקי, ולכן שם נתגלגלו כל הדורות וכו' עד שיצא הכסף צרוף ונקי מכל סיג, שש מאות אלף וכו'. פרדס דף פ"ג ע"ד.

^ג וכמבואר ברש"י פ' שלח (טו, לט): וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְכֶּם [ואחרי עיניכם]. כמו מתור הארץ [שלה יג, כה]. 'הלב והעינים' הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה, והלב חומד, והגוף עושה את העבירות.

קסד

ישוב קושיא א, עם ישוב קושיא ד (באופן שני)

זה שהוכיח הכותב 'ויחי' יעקב אפילו בארץ מצרים דייקא, שהוא לרבותא, דכל זמן שיעקב אבינו היה חי, השפיע חיות וקדושה אפילו במצרים, והיינו ענין נטירת הברית הנקרא 'חי', וכן ענין תשובה מאהבה שעליה נאמר הלשון 'יחיה'.

איבערדעם איז געווען 'ויחי' יעקב (אפילו בארץ מצרים).

(והלשון 'ויחי' רומז ווי) די גמרא זאגט דאך^מ [א] תשובה מאהבה איז דאך הוא 'יחיה'.

[און] א נטר ברית הייסט חי'.

ס'איז געווען 'ויחי' יעקב בארץ מצרים, דער פסוק דערציילט מיר א רבותא, יעקב אבינו האט משפיע געווען חיות, טאקע 'אין' מצרים, אין ארץ הטמאה האט ער משפיע געווען 'חיות', איז געווען 'ויחי' יעקב בארץ מצרים.

קסה

ממילא האט ער [יעקב] געוויזן א דרך פון תשובה מאהבה, [און] פון דעם האבן זיי שוין געזען וואס ס'קומט נאך [שיבואו עוד נסיונות בחטאים כאלו, שיצטרכו לעשות עליהם תשובה מאהבה בכדי לכפרם].

קסו

אבל מקודם לזה בארץ כנען, לא הוצרכו כל כך להשפעה מיוחדת על ענין זה, כי היו כל זרע האבות כולם קדושים

פריער [בארץ כנען] האט מען דאס נישט געברויכט [ללמד דרך תשובה מאהבה. שהרי] די הייליגע שפטים האבן נישט געהאט אזעלעכע חטאים [שאין מתכפרין בתשובה מיראה לחוד] [עיינן לעיל באות נט-ס].

און די אלע הנפש אשר עשו בחרן [לך יב, ה] [שהם הגרים שגייירו האבות], זענען דאך ממילא געבליבן [בארץ ישראל] זיי זענען נישט געגאנגען [קין מצרים]^נ.

קסז

מה שאין כן בארץ מצרים כבר הוצרך יעקב להכין כח התשובה עבור הנסיונות שעמדו להם במצרים. ולזה גם כן הועמד הסתימה רוקא כאן אצל 'ויחי' יעקב בארץ מצרים, שבלשון זה נרמז ענין הנסיונות שבארץ מצרים

און דא [בארץ מצרים] האט ער געזען אז ס'קומט ארויס דער פלל ישראל, און מ'וועט זיין 'אנגעוויזן' אינעם כח התשובה [של תשובה מאהבה]. איבערדעם ווען יעקב אבינו איז געקומען קיין מצרים, איז געווען 'ויחי' יעקב בארץ מצרים, ווי די גמרא רופט עס אן^מ [דלשון חי] דאס הייסט תשובה מאהבה, [שעל זה נאמר לשון] יחיה.

איז געווען 'ויחי' יעקב [על דרך האמור, וממילא מזה גופא] האבן זיי שוין געזען וואס ס'קומט נאך [ולכן הועמד הסתומה כאן אצל הפסוק 'ויחי' יעקב].

^נ עיין בפרקי דרבי אליעזר (פרק כט): רבי יוחנן אומר, כל הגוים הבאים לישראל, נמולין בטובתם וברצונם וביראת שמים הם נמולים, ואף על פי כן אין מאמינין בגר עד שבעה דורות, שלא המיר למוצאיהם. אבל עבדים נמולים בטובתם ושלא בטובתם, ואין אמונה בעבדים. כך כל העבדים שנמולו עם אברהם אבינו לא נתקיימו לא הם ולא זרעם בישראל.

ויעיין עוד באלשיך הק' [סוף פרשת נח, ובפרשת וירא עה"פ כי ידעתי]. ויעיין מה שהאריך רבינו בזה במסיבה מוצ"ש וישב תשט"ו [לשון קדשו קונטרס רס, מן אות יב], ועוד בכ"מ.

קסח

עוד דברי התעוררות לימי השוכני"ם

ובו הקדמה לשוב קושיא ד (באופן שלישי)

בביאור הפסוק: כִּרְפָאִי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֲוֹן אֶפְרַיִם

איבערדעם קאָן זיין, [לויט] ווי כ'האָב פריער אָנגעהויבן (באות סז, ואות קמה) אַז מ'ווייסט גאָרנישט וויאָזוי מ'זעט אויס.

קסט

[לפי זה יבואר וואָס] דער פסוק זאָגט אין הושע (ו, א): כִּרְפָאִי לְיִשְׂרָאֵל, וְנִגְלָה עֲוֹן אֶפְרַיִם וְרַעוּת שְׁמִרוֹן.

[און] די מפרשים פלאָגן זיך^ע [לפרש] וואָס דער פֿשט איז, [ופירשן] אַז דער פֿשט איז [אז] הקדוש ברוך הוא זאָגט, ער וויל זיין רָפָאִי לְיִשְׂרָאֵל, און ס'שטייען פאַר די אויגן די עֲוֹנוֹת, און זיי לאָזן נישט.

קע

[אמנם לדרכינו] קען זיין דער פֿשט, ס'איז נאָך עפעס אַנדערש אויך מ'רומז אין דעם כִּרְפָאִי לְיִשְׂרָאֵל [ונגלה עון אפרים].

קעא

וואָרן דער אָמֶת, אַז מ'איז מְשׁוֹקֵע אין חטא, איז מען גאָרנישט קיין מִבֵּין אויף זיך, מ'ווייסט גאָרנישט.

אַזוי ווי איך האָב פריער געזאָגט (שם) [אז] ס'איז שוין נישט קיין חטא הידוע, מ'ווייסט גאָרנישט וויאָזוי מ'זעט אויס.

בעווייזן הרבים מ'איז מְשׁוֹקֵע בְּחַטָּא, [און] מ'ווייסט גאָרנישט ווי ווייט מ'איז מְשׁוֹקֵע, ווי ווייט מ'ברויך רַחֲמֵי שָׁמַיִם.

הן יעדער ביי זיך בְּפִרְטוּת, וויאָזוי מ'איז פיל [מיט] עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים, מִכָּף רֶגֶל וְעַד ראש, און מ'איז גאָרנישט קיין מִבֵּין אויף זיך, מ'ווייסט נישט וואו מ'האַלט.

הן אין פִּלְלִיּוֹת, דעם ביטערע סְמִיּוֹת עֵינִימ, די אויגן זענען פאַרשמירט, בעוונותינו הרבים מ'זעט נישט דעם אָמֶת. דעם ביטערע סְמִיּוֹת עֵינִימ, [וואָס] מ'ווייסט נישט וואו מ'האַלט.

קעב

ווי זיי זאָגן דאָך אַ מְשָׁל, אַזוי ווי רבי פייבוש'ל זבאָריז'ער ברענגט דעם מְשָׁל אין [ספר] דרך אמת^ע.

^ע ברש"י הושע (שם): כִּרְפָאִי לְיִשְׂרָאֵל. כשאני חפץ להושיעם ולרפאות, עוונותם נגלו לפני.

ובאבן עזרא שם: כִּרְפָאִי. בעבור שאמר (שם ו, א) כִּי הוּא טָרַף וַיִּרְפָּאֵנוּ, אמר כאשר ארצה לרפאם, עמד לפני רשעים בלבם, שלא עזבוהו עד עתה.

ובמצודות דוד שם: כִּרְפָאִי. כאשר עלה בלבי לרפאות את ישראל מחלי צרתם, אַז נִגְלָה עֲוֹן אֶפְרַיִם וְרַעוּת שְׁמִרוֹן אשר פעלו שקר, רצה לומר מיד בא העון ומקטרג עליהם.

^ע והוא ספר יושר דברי אמת (שהיה נקרא בדפוסים הקודמים "דרך אמת"), וז"ל שם (באות א-ב): כִּי בְעוֹה"ר בְּדוֹר הַזֶּה גָּבַר עוֹן הַקְּנָאָה וּשְׁנֵאָה שְׂבָא מִגִּבְהוֹת הַלֵּב, אֲשֶׁר בְּאֵמֶת אִם יִהְיֶה כָל הַיָּמִים דִּיו וְכו' אֵין מִסְפִּיקִים לִכְתוּב חִלְלָה שֶׁל רְשׁוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמַר ר"ל (שבת יא), וְלִדְעִיתִי רִמּוֹז לִגְבְּהוֹת הַלֵּב, שְׁנוּטָה הָאֵדָם לִמְלוּךְ עַל מִי שֶׁתַּחֲתִיו בְּמִדְרָגָה, כִּי רְשׁוֹת לִשׁוֹן מַלְכוּת כְּנוּדֵעַ. וְעַיִן מַחֲשַׁבֹּת הַגְּבָהוֹת לֹא יִסְפִּיקוּ פִּיּוֹת הָאֵדָם כֹּל יְמֵיו לְדַבֵּר בָּהֶם, כִּי עֲמוּק עֲמוּק

אז מ'פארט אויף א בארג, אויבן גייט מען שוין [גראד, און אז] ס'איז גראד מעגסטו זאגן ער איז אויף א בארג, [און] ער וועט נישט גלייבן.

[נאָר] אז ער הייבט אָן אַביסל אַראָפּצוקריכן פונעם באַרג, ווערט ער געוואָר אז ער איז 'געוועזן' אויף אַ באַרג.

ווייל ווילאנג מ'גייט אויפן בארג, ווייסט מען גאָרנישט. אז מ'האָט פאַרשלאָפן ווען מ'איז אַרייפגעגאַנגען, ווייסט מען גאָרנישט אז מ'איז דאָרטן.

קעג

ער זאָגט עס אַקעגן גאָט [אז] ס'איז אַזוי.

אַבער בעווייניג הרבים ס'איז ביי אַלע חָטאים אַזוי.

אז מ'ווערט אַריינגעכאַפט דערניצן, מ'ווערט געכאַפט, איז דאָ דאָרט אַ סְמיות עינים, מ'ווייסט גאָרנישט וואו מ'האַלט, מ'ווייסט גאָרנישט אז מ'האָט געזינדיגט.

בעווייניג הרבים מ'שפירט גאָרנישט וויאָזוי מ'זעט אויס.

[און ווי ווייט] מ'דאַרף האָבן רַחמי שְׁמים, [אז] דער בורא פֿל עולמים זאל מאַיר עינים זיין, אז מ'זאל זיך אינאַכט נעמען, מ'זאל וויסן וויאָזוי מ'האַלט.

קער

איבערדעם זאָגט מען [כּרפּאָי לִישָׁרָאָל וגו'].

[ווייל] 'ווען דען' הייבט מען אָן געוואָר צו ווערן [עומק החטאים], ווען מ'הייבט זיך אָן אַביסל צו היילן פון די חָטאים, ווען מ'הייבט אָן אַביסל אויסגעהיילט צו ווערן, מ'הייבט זיך אָן אַביסל צו פאַררעכטן, מ'הייבט זיך אָן אַביסל בעסער צו פירן, [דעמאָלט] נעמט מען זיך אינאַכט אז מ'איז 'געוועזן', אז מ'איז מַלֵּא עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים.

דעס זאָגט דער פּסוק, כּרפּאָי לִישָׁרָאָל, אז איך וועל זיי אָנהייבן צו היילן, דעמאָלטס וְנִגְלָה עֵינֵי אֶפְרַיִם, דעמאָלטס וועט [פאַר זיי] נִתְגַּלָּה ווערן עֵינֵי אֶפְרַיִם.

הוא מאד למי שרוצה לחפש אחריי לסלק, ולזכות אחר כך למדת השפלות הלב בלב שלם, על זה אמרו חז"ל (עבודה זרה כ:) ענוה גדולה מכולן וכו'. ◦ ואמנם באמת ובאמונה, מי שלומד היטב בספרי מוסר, וזכה לשמוע מפי קדושי עליון החכמים השלימים באמת, ויש לו מוח בקדקדו, ולב חרד לעבודת השי"ת לאמיתו, לא לרמות את עצמו ולהשטות את עצמו, אמתת ענין זה ברמז נמרץ ובקיצור גדול הוא זה, כי באמת האדם מוטבע על זה ונולד בזה שיגבה לבו, כמו שאמרו חז"ל (שמות רבה כג, יג. ויע' חגיגה יג:) ארבעה מיני גאים בעולם, ואדם מתגאה על כולם, וזה מצד קליפת נפש הרע שנתערבה בו. ◦ והשי"ת הזמין לי מְשַׁל אָמֶת על זה, אדם נוסע בדרך בעגלה וישן, ונוסע עמו בעל העגלה על הר אחד גבוה, ואחר כך כשהוא בא על ההר ואז הדרך ישר, כי כבר עבר הזקיפה והשפוע, ואחר כך אם נתעורר האדם הישן ואומרים לו שהוא על ההר, אינו מאמין, מפני שאינו רואה שום סימן, כי אילו ראה בראשונה השיפוע שנסע ועלה עליו ידע, אבל כעת הוא שוה אליו, מהיכי תיתי לו לומר שהוא בהר. ואך יתוודע לו אחר כך, כשירד מן ההר בשפוע השני היורדת מן ההר לבקעה, יבחין שהיה מתחלה בהר. ◦ ובאמת הגבהות נדמה להר גבוה, ואילו היה האדם מרגיש בעת שלבו מתגדל בקרבו, בודאי היה מבחין זה שיש לו גדלות וגבהות והוא עלה להר, אבל האדם נולד על זה ההר שהוא הגבהות, כמו שאמרו חז"ל (שם) ואדם מתגאה על כולם, ולפיכך דומה לו שאין לו גבהות ואינו בהר כלל, והאיך יבחין זה, אם לא שירד מן ההר לגמרי להגלי ההר על הבקעה ממש, דהיינו שירגיל את עצמו בכניעה ושפלות בלב ובמעשה, והעיקר בלב, ויתוודע לו האמת. ◦ כי באמת מי שיפתח לו השי"ת עיני הכרתו, רואה שפלותו תמיד, ומתבייש את עצמו תמיד. קל וחומר בחושבו בגדולת יוצר כל מעשי בראשית ב"ה וב"ש, אשר מחמת בושה ממנו הוא כאין נגדו מכל וכל. רק מחמת זוהמת הנחש שמעוור עיני האדם מלהביט אל האמת, ובוהמא זו נולד האדם מחטא אדם הראשון, על ידי זה נדמה לו כל הגבהות בלב, ועיניו טח מראות תמיד יראה ופחד השי"ת בלב, ואינו יודע ואינו מרגיש בגבהות לבו כלל, כי הוא נולד וגדל בזה מעט מעט בכל יום גדול מחבירו. [ועיין עוד שם באורך].

קעה
חיוצא מזה לענינינו:

זאל מען וויסן:

בעונינו הרבים, היצט ווייס מיר נישט וואו מ'האלט מיר.

אבער מ'האָף מיר דעך דאָך [אז] מ'זאל מיר זוכה זיין [צו] ביאת המשיח.

מ'זאל מיר זוכה זיין אַקעגן צו גיין משיח'ן, בַּקבוצ'ן נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל.

[און אז] מ'זאל מיר חֲלִילָה נישט נדָּחָה ווערן.

ווייל ס'שטייט דאָךְ ע"ס חס וְשָׁלוֹם אויף דעם חטא אליין, חֲלִילָה לֹא יִגְרָף רַע (תהלים

ה, ה), [אז] מ'ווערט נדָּחָה פון קבֵּלֶת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה.

איבערהויפט, מ'האָב מיר אַמוּנָה שְׁלִימָה אַז דאָס [הגאולה] איז אַ הֶכְרַח.

איבערדעם ווען אונז וועל מיר זוכה זיין, אַז דער אייבירשטער וועט אונז העלפן

מ'וועל מיר זוכה זיין [צו די גאולה שלימה], - ווייל מ'האָף מיר דאָךְ אַזוי, אַז מ'זאל

חֲלִילָה נישט נדָּחָה ווערן. - אַז מ'וועל מיר זוכה זיין כִּרְפָּאִי לְיִשְׂרָאֵל, ווען מ'וועט זען

ווען ס'וועט זיין די רפואה פון אידישע קינדער, דעמאלטס וועט זיין וְנִגְלָה עוֹן אֶפְרַיִם.

קעו

[וממילא] וואָס פאַר אַ פֿנים וועל מיר האָבן דעמאלטס! אַז ס'וועט 'ענטדעקט'

ווערן אונזערע מעשִׂים, אונזערע עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים, אונזערע חטאים!

אַז ס'וועט ענטדעקט ווערן וויאַזוי מ'האָב מיר זיך אויפגעפירט!

וואָסערע דעות!

וואָסערע 'טעג' און וואָסערע 'נעכט' האָב מיר אָפּגעפירט!

וויאַזוי האָט מען אויסגעזען!

וואָסערע מַחֲשָׁבוֹת, און וואָסערע דְּבוּרִים, און וואָסערע מעשִׂים!

קעז

איבערדעם דאָס וועט זיין, דאָרף מען צו וויסן.

איבערדעם איז דאָס כִּרְפָּאִי לְיִשְׂרָאֵל [דעמאלטס איז וְנִגְלָה עוֹן אֶפְרַיִם].

קעח

איבערדעם זאָגט דער פסוק (ישעי' מד, כב) שׁוּבָה אֵלַי כִּי גָאֻלְתִּיךָ!

מ'האלט דאָךְ דיך ביים אויסלייזן! [איז] שׁוּבָה אֵלַי!

[ווייל] וואָס אַ פֿנים וועט מען האָבן [דעמאלטס, אם לא נשוב עתה בתשובה].

קעט

דער אייבירשטער זאל העלפן:

מ'זאל מיר די זְכִיָּה האָבן, אַז [ווען] מ'וועל מיר אַקעגן גיין משיח'ן צִדְקָנוּ, מ'זאל

מיר קענען זאגן אז מ'איז געווען פון די וואס מ'האט צוגעהאלפן צו ביאת המשיח!
און נישט חלילה מעכב געווען די גאולה!

קפ

בעונינו הרבים אז מ'קוקט אריין [בספרים הקדושים], מ'זעט אלץ 'וואס' ס'איז
מעכב די גאולה. צי האט מען נישט חלילה א חלק אין דעם? !
וויאזוי וועט מען אויסזען דעמאלטס!

קפא

המשך ישוב הקושיות בפסוק ויחי יעקב

ישוב קושיא (באופן שלישי)

אותן שחיו עם יעקב אבינו, הם שהבינו הנסיונות בשמירת 'עניים והלב' בשעבוד הנפש שהתחילה מיד
לאחר שמת יעקב. אבל לא כן הדור שלאחר זה, לא הבינו זאת מיד בתחילה, עד שנתגברו הנסיונות עוד יותר
דעס וואס ס'איז געווען נסתמו 'עניניהם ולבם' של ישראל מצרת השעבוד. האט
מען דאך געמוזט האבן [ריינע] 'אויגן און הערצער' [אז] מ'זאל דאס זען.

קפב

און לויט ווי איך האב פריער געזאגט (באות קסב-קסה) אז דער פשט איז [אויף] די
כוחות הטומאה, דער שעבוד איז געווען די כוחות הטומאה, [אפילו ווען] מ'האט זיי
נישט געטון גארנישט [לשעבדם בגוף], נאר די כוחות הטומאה [הכבדו עליהם שעבוד
רוחני].

[און צו] דאס ברויך מען דאך האבן 'אויגן און א הארץ' [אז] מ'זאל זען.

קפג

און די וואס זיי האבן 'מיטגעלעבט' מיט יעקב אבינו, די זענען געווען מבינים,
האבן געוואוסט וואס קדושה איז, זיי האבן געוואוסט וואס טהרה איז, און וואס
טומאה איז.

און 'די' האבן געוואוסט, די האבן אינאכט גענומען ביי יעקב אבינו'ס הסתלקות,
אז די כוחות הטומאה האבן זיך אנגעהויבן מתגבר צו זיין.

קפד

אבער די וואס זיי האבן נישט מיטגעלעבט מיט יעקב אבינו, זיי האבן נישט
געזוכט קיין אמת, די האבן גארנישט געזען, די האבן דאס נישט געוואוסט, [און]
ס'איז נישט געווען נסתמו 'עניניהם ולבם' [בשעה שמת יעקב. ואדרבה] ס'האט זיך זיי
געדאכט [אז] זיי גייען מיט 'אפגענע אויגן', מיט 'פרייע הערצער'.

זיי זענען געווען 'באראיגט'.

קפה

- אַזוי ווי מ'זעט היינט.

ס'איז דאָ אַסאַך וואָס זיי לעבן זיך 'באַרואיגט', זיי זענען 'צופרידן מיט זיך'.

אוי ! מ'איז גאָר נאָך 'צופרידן' מיט דעם מַצב, בענוותינע הרבים. אוי ווי !

אוי ! מיט וואָס קען מען 'צופרידן' זיין ? !

ווי גרויס דאָס שפּלֹת איז, ברוחניות ובגשמיות.

קפו

נאָר מיט איין זאך [קען מען זיך באַרואיגן], מיט אַ שטיקעלע בִּטְחוֹן אין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ.

הוא.

קפו

אַזויפיל קאָן מען זאָגן :

אַשְׁרֵינוּ מַה טוֹב חֲלִינוּ.

[אז] מ'גלייב מיר בַּאֲמוּנָה שְׁלִימָה אין בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים !

און מ'גלייב מיר בַּאֲמוּנָה שְׁלִימָה אין בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ, און אלע י"ג עֲקָרִים !

חֲלִילָה מ'איז נישט חס ושלום נִכְשָׁל געוואָרן [בדעות הכוזבות ועניני מינות השוררים

בדור האחרון]. -

קפה

אַבער על כל פנים [אז] מ'זאל זיין אַ 'מִבֵּינ' אויף די כּוֹחוֹת הַטּוֹמָאָה, דאָס איז נאָר

געווען [ביי] די וואָס זיי האָבן 'מיטגעלעבט' [מיט יעקב אבינו].

קפט

וּלְכֵן גַּם כֵּן הוּעֵמֶר הַסְתִּימָה אֶצֶל 'וַיְחִי' יַעֲקֹב, כִּי מַה שְׁהִיָּה נִסְתָּמוּ 'עֵינֵיהֶם
וְלָבָם' מִצֵּרַת הַשְּׁעָבוֹד מִד כִּשְׁמַת יַעֲקֹב, וְהָיָה רַק בְּאוֹתָן שְׁחִיו עִם יַעֲקֹב

איבערדעם קען זיין.

איבערדעם איז רעכט, [וואָס] די סְתוּמָה שטייט ביי 'וַיְחִי יַעֲקֹב'.

וואָרן די וואָס זענען נאָר געווען ביים מַת יַעֲקֹב, און זיי זענען נישט געווען

פריער, די וואָס זענען נישט געווען [בחייו], 'די' האָבן דאָס נישט געוואוסט פון דעם
שְׁעָבוֹד.

נאָר די וואָס זיי האָבן מיטגעלעבט מיט יַעֲקֹב אָבִינוּ.

[ולכן] האָט דער פֿסוק דאָס געשטעלט דאָרט, [כדי] ער זאל 'דאָס' מַרְמֵז זיין, ער

זאל אונז מוֹדִיעַ זיין אַז 'ווער' איז אַ מִבֵּינ אויף דעם.

[ווייל] מ'מיינט אַז שְׁעָבוֹד איז נאָר עַל פִּי גִשְׁמִיּוֹת.

[ולזה הכתוב משמיענו] אָבער דער צֵרַת הַשְּׁעָבוֹד פון די כּוֹחוֹת הַטּוֹמָאָה [ברוחניות],

דאָס איז נאָר געווען מיטן וַיְחִי יַעֲקֹב.

ברכת הקודש

איבערדעם דער בורא פֿל עולָמים זאל העלפֿן, מ'זאל מיר זוכה זיין [צום ויחי יעקב].

בעונינו הרבים, אונז האלט מיר שוין אין 'די' יארן, מ'האב מיר שוין פארלוירן נישט נאָר יעקב אבינו, מ'האט פארלוירן אלע ערליכע אידן!

אלע מנהיגי אמת זענען פֿעולמות העליונים! און אונז זעמיר באַנחות! אונז זעמיר אין דעם גרויסן שפלות.

מ'האב מיר זיך נישט צו וועמען צו קערן, און צו וועמען צו ווענדן! [נאָר] מ'האב מיר דעם בורא פֿל עולָמים אליין!

מ'זאל מיר נאָך זוכה זיין צו די טעג פֿון ויחי יעקב.

[ווען] דער אייבירשטער וועט העלפֿן ביי די גאולה שלימה, וועט דאָך יעקב אבינו אויפשטיין, ער וועט מיטקומען מיטן מלך המשיח, אזוי ווי ס'שטייט אין ספרים הקדושים¹⁷.

מ'זאל מיר די זכיה האבן מקבל צו זיין פֿניו המאירים! דעם לעכטיגע פֿנים!

אז מ'וועל מיר זוכה זיין מ'וועל מיר נאָך טון תשובה ביז דעמאלטס, קען מען נאָך אלעס זוכה זיין.

מ'זאל מיר נאָך זוכה זיין צו תשובה שלימה במהרה, מ'זאל מיר טון תשובה פארן בורא פֿל עולָמים.

און ס'קומט היצט די טעג פֿון די ימי השוכבי"ם, מ'זאל מתקן זיין וואָס מ'האט פארדארבן.

[און] מ'זאל מיר במהרה געהאָלפֿן ווערן מיט אַ ישועה שלימה ואמתית.

מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען בהתרוםמות קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

¹⁷ ועיין במדרש תהלים (מזמור יד): יגל יעקב ישמח ישראל (תהלים שם, ו). יגל אברהם ישמח יצחק אין כתיב כאן, אלא יעקב. למה, לפי שיעקב שמח מכל האבות. אמר רבי שמעון בן לקיש, בשעה שישראל חוטאין מרגיש יעקב ממערת המכפלה, שנאמר (הושע ג, ג) כי עתה הונית אפרים נטמא ישראל. וכן לכשתבוא השמחה לישראל שמח יעקב מכל האבות, לפי שהוא מזומן לסעודה, שנאמר (ישעי' מח, יב) שמע אלי יעקב וישראל מקראי, מהו מקוראי, מזומני וכי'. ורב אמר, משל למי שמשא את בתו, מי שמח, אלא אביה של כלה, שנאמר (ישעי' כט, כב) לכן כה אמר ה' אל בית יעקב. הוי אומר, כשתבוא הגאולה לישראל, יעקב שמח בה מכל האבות, לכן נאמר יגל יעקב ישמח ישראל.

ועוד שם (במזמור ג): מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל. אמר הקב"ה לישראל, כשלקו הבנים, לקו האבות עמהם, שנאמר (שמואל א' יב, טו) והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם. ואף כשתנחמו, יתנחמו האבות עמכם. הדא הוא דכתיב מי יתן מציון ישועת ישראל וגו'. ובפסיקתא רבתי (פרשה מא): דבר אחר מי יתן וגו' יגל יעקב ישמח ישראל, לא היה צריך לומר אלא יגל אברהם יצחק ויעקב וישמחו ישראל, אלא למה יגל יעקב, לפי שיעקב מצטער כשישראל מצטערים וכשהם בצרה, לפיכך כשתבוא הגאולה לישראל הוא שמח עמהם. יגל יעקב ישמח ישראל, אימתי יגל יעקב, כשישמח ישראל. כשם שדרש ריש לקיש, דבר קשה הוא, כשישראל חוטאין כאן יעקב לוקה במערת המכפלה, לפיכך כשתבוא הגאולה הוא שמח עמהם, יגל יעקב ישמח ישראל.

